

میا مہر

دہری میاشتی پ: اول کبھی
خیر بزی

مؤسس: مرحوم مولینا شاہ محمد شاہ

ز-۴۴۵-۵

د امتیاز خاوند : دلار بنوونی مدیریت

محمد گلاب «بشار»

: مسئول مدیر

ف، م «فضلی»

: مرستیال

دمطبوعا تو مستقل ریاست- ابن سینا واپ

: پتہ

«۲۴۰۱۰»

: د تیلفون نمبر

پدی گنہ کنبی

مرستہ کول... باز زمستان ... د خزان صحنہ - نگاہی بہ اسلام- امداد او،
اہمیت مادر ... ابن الہیثم - اندرز مادہ- ہنہ اسلامی قائد ... قرآن و فلاسفہ-
د قرآن کریم ... اسلام و عوامل ... د ثقافت فلسفی ... آئینہ عبرت

پیام حق

دقوس اول ۱۳۳۹ - دجمادی الثانی - ۳ - ۱۳۸۰ د نومبر ۲۲ - ۱۹۶۰

مرسته کول یوه انساني او وجداني وظیفه ده

انسانان طبیعتاً مدني پیدا شويدي معنی دا چه سره یوځای ژوند کوی یو دبل سره مینه او محبت کوی ، علاقه او رابطه پیدا کوی او یو دبل آرامی او نېکمرغی غواړی ، او که کوم یو د ژوندانه له احتیاجاتو او ضروریاتو څخه کوم احتیاج او ضرورت رفع کوی نوبل د ژوندانه نور احتیاجات او ضروریات ادا کوی نو په دی اساس سره د هر یو انساني او وجداني وظیفه داده چه د ټولنی دو گړو سره انساني او اخلاقی مرستی وکړی ، هغه کسان چه له کسب او کار څخه عا جزان دی او د ژوندانه دا مورد برابر ولو او دروزی د حاصلو طاقت او توان نلری . بل هغه څوک چه په هغه باندی داسی پېښه شوی و ی چه ټول مال او دارائی یی له منځه وړی وی . اوبل هغه کونډی او پلار مړی چه خپل ژوند نشی تا مینولای اوداسی څوک نلری چه ددوی د ژوندانه اسباب او وسائل برابر کړی ، او پر هغه پوره پاملرنه ولری نو د ټولنی نورو کسانو لره دادی چه دغه راز کسانو سره انساني او اخلاقی مرستی وکړی ، احتیاجات او ضروریات یی ادا کړی ، او داسی ونکړی چه دوی دمایوسی اود ناامیدی په میدان کښی پرېزدي بلکه هر یو ددوی آرامی او نېکمرغی وغواړی ، اوددوی سره مرسته کول دی له خپلو اساسی واجباتو او مهمو

وظائفو څخه وگڼې اودوی دی تل دا په یاد ولری چه انسان هر څو مړه چه دنورو سره مرسته کوی ، او هغوی ته گټه اوفایده رسوی په هماغه اندازه دوگړو په منځکښه حیثیت اولوپمقام پیدا کوی اودزړو نو مینه اومحبت جلبوی اودښه والی اودفضیلت درجه حاصلوی انسان ددی لپاره ندی پیداشوی چه له نورو څخه ځان گوښه او کناره کړی اوچاته دمرستی او کو مک لاسونه ور نکړی هو ! که داسی څوک پیداشی چه نوروته یی گټه اوفایده نه رسیزی اودانسانی وروړلی له حس اودهمدردی له عاطفی څخه لری دی نودنورو لره ښائی چه دغه راز کسان پوه کړی او ورته ووائی چه تاسی هم دټولنی غړی یی او یو دبل څخه مسئول گڼل کیزی دنورو سره اختلاط او گډون وکړی یواو بل ته دمرسته او معاونت لاسونه ورکړی او هرڅومره چه دنورو سره مرسته او کومک کوی او دهغوی دژوندانه په امورو کښی آسانتیا راولی هماغسی دتاسو سره هم او کومک کیزی او سختی مو آسانه کیزی ددی لپاره چه دبی وزلو اومحتاجو کسانو سره مرسته او کو مک وشي اوله خپلو حقوقو ځنی محروم نشي نو خلك دی دهغو ټولنوسره دی مرستی او کومکونه وکړی چه دخلکو دآرامی اونیکم مرغی لپاره منځ ته راغلی دی . (بشار)

غوره وینا

لوی اونا متو خلك دغرونو په شان دی هرڅومره چه ورته نژدی شی لویې اوعظمت یی لازیات ښکاری او ټیټ اوبی همته خلك دسراب په غیردی که لږڅه ورنژدی شی خپل ټیټوالی اوزشتوالی درته غرگندوی .

کوم کار چه یواځی شخصی گټه ورڅخه مطلب وی شرا فتمندانه نه دی .

بیخی شریف زړه هغه دی چه دخلکو درېږلو فکر پکښی نهوی .
نیکي دمیوه لرونکی ونې په غیر ده هرڅوک یی چه کړی یوه ورځ به خامخا میوه تری لاس ته را وړی .

باز زمستان می آید و یاد از تهیدستان میدهد

فقر و ناتوانی بدترین درد هاست ، از انگونه عوا ملی بشمار میرود که تمام عواطف و احساسات انسانی را فلج ساخته و اشخاص مصاب به خود را بدبین ، حسود بد خواه و بدکار بار می آورد .

خوبترین و مشروع ترین مبارزه ، مبارزه ایست که علیه هیولای بدبختی و ناتوانی صورت میگیرد . زیرا زیر سر این هیولاست که کلیه مفاسد اخلاقی و اجتماعی مانند دزدی ، خیانت فحشا و غیره جمع می شود .

بدبختی وسیه روزی کسانی را که با آن دست و گریبان هستند از پیشرفت و انکشاف بازمی دارد درد مندی ، مرض ، بی سواد و نالایقی را در عناصر آن بار می آورد . آن ها نمیتوانند اطفال خود را در ست پرورش بد دهند نمیتوانند برای درد و مرض آن ها تدابیر لازمه اتخاذ کنند ، نمیتوانند به کو چکترین آرزو های شان ترتیب اثر بدهند .

خانه که در آن فقر و تهیدستی سایه می افکند نور امید و سعادت در آن خانه نمی درخشد آنجا بینوانان و افسرده دلانی دور هم جمع می شوند که از چهره های شان آثار بدبختی و علایم نکبت و فلاکت می بارد در آن غمگده ها انسان های حساس بشر دوست نمیتوانند بدون هیجان و احساس ما نند . اما کسانی که از خداوند بی خبر و از عواطف بشر دور وستی محروم اند شاید به آن لبخند بز نند . دین ما دین مقدس ما ، کتاب ما ، قرآن آن سرمایه دستورات آسمانی به پیروان خود به تکرار هدایت میدهد که در برابر هیولای فقر و بدبختی بوسیله خیرات و مبرات جهاد کنید برای عاملین آن مکافات دنیوی و اخروی را وعده میدهد و غالباً محسنین یعنی احسان کار انرا می ستاید .

قرآن این و دیعه آسمانی گه آید، آن به وجود آوردن يك اجتماع خیر نیکوکار بی آزار مؤحد و منظم ست خیرات و مبرات را برای آن وضع نموده ست تا يك طرف در محیط سویه های مختلف يك تساوی معقول بعمل می آید و از جانب دیگر تفرقه بین غنا و فقر را از بین برده ریشه وحدت و یگانگی را قایم سازد البته دیگر منظور های بزرگتری که در آن مضمست تفصیل آن درین مختصر نمی گنجد .

ولی بهر صورت ما مسلم انان نه تنها از نوا حی مقررات دین به اجرای این امر مامور و مسئول هستیم بلکه از لحاظ بشریت و فطرت نیز بایستی پیرو نیکی و احسان و همدردی باشیم و گوارا نه بپنداریم که يك انسان مانند ما با همه آرزوها و تمنیات مساویانه و با همه حب حیات و زندگی و با همه علاقه به فرزند و سعاده و تربیه آن ها از تمامی نعمات حیات محروم بوده و به سخت ترین درد افلاس محرومیت دچار باشد و اما جزیی ترین کمکی از همنان خود نه بند و به آتش فقر نا توانی مرض و سایر بدبختی های زندگی بسوزد .

گرچه ما میدانیم الحمد لله طبقات مردم ما از هر صنف و هر کتله بیشتر و در هر مواقع از هیچ گونه احسان و نیکوکاری نسبت به طبقه نا توان تر از خود دریغ نکرده اند و باب بشر دوستی و احسان کاری در کشور ما باز است و از دیگر موسسات خیریه در مرکز و اطراف باتمام فراخ دلی در مبارزه با فقر و تهیدستی مصروف می باشند و نیز با توسعه پلان های اقتصادی و انکشافی دولت از طبقه بیکاران بدرجات کاسته شد . و مردم هم آغوش سعاده و رفاه می باشند باز هم از اینکه سرآغاز زمستان ماه عقرب است و باز هم شاید ما در مردم خود عده ناتوان، مریض از پافتاده، بیکار، اولاد دار داشته باشیم که آن ها مستحق کمک و همدردی می باشند لهذا بایستی فکر آن ها را در هر حال از خیال خود دور نسازیم و از کمک هاییکه بتوانیم از آن ها دریغ نه نمائیم تا در جمله احسان کاران، شده و مورد ترحم و عنایت خداوند تعالی واقع شویم زیرا بهترین سعاده ها تا تحصیل رضامندی خداوند است و خداوند بیشتر از احسان کاران راضی می باشد .

ومن الله التوفیق

دخزان صحنه

و گوری یارا نو دابد حال د چمن و گوری،
 واورى لهدر خوانه داخه ماتم سندرې دى
 داخه کانه وشوه چه بدل په کښې رنگو نه شول
 شنې پانې شوى زيرې په چپا ودغم لښکري دى
 ورك شوساز آواز دخوشالى دېن په سيمه کښې
 وير دى او ژړا سره د درد او خوږ خبرې دى
 کسوج وکړ بلبل وداع يې وکړ له دگل سره
 لارې له گلشنه په ژړا قمرې کو تری دى
 همره په غنډل دگل بلبل بيلتون ژړ لى دى
 مې اوى گل غنچې ئې د ماتم په اوبښکو تری دى
 سوې راټه ښکاره بازار د حسن دنمرمخو شو
 کسب دخيال ورك شو وړ بل تش ټولى او تری دى
 تللى ده ليلا د تازه گي چمن سپيره ښکاري
 ډک زړه له ارزو اود ارمانه مجنون و گورى
 گل ورك شو بلبل وړ ورك شو و مينه ور پسې وړ که
 راشي څومره سخت دى دادمينى بيلتون و گورى
 خه بې دى په زړه کښې لږ بې حال قدرته او پوښتې
 داد تصور په ټال چه زانگي مفتون او گورى
 لا په غمز ده ما لى له باغه ځنې او وته
 لږ خود ده خوار دالوزلو مضمون او گورى
 دابه وه دوران دځوانى تيرچه کړ پرون دنيا
 نن چه زړه ښکاري داسې نن او پرون او گورى
 يو گرت دباغ په دروازه کښې سردننه کړى
 راشي څماشي ته داد غم نندارتون او گورى

گل چه لاله بلبل چه لاله حسن پسی ولیز دید
 مری او می اوی کیزی شیراز والی دخوبانولاله
 سر تر پیتو و سو خیده شمع په ژها ژها
 یو پری ستی نه شو محبت له پتسکا نو لاله
 بیل شول په ژها ژها بیلتون پری شندی و کپلی
 بیا دانه دانه شو هغه بزم دیا رانو لاله
 سوږ شمال را لوتی لی زوی د بی وز لانو زهه
 ډیر ژراو په بیړه دژوندشه وخت د خوارانو لاله
 راغلل تورکارگان په باغ او بن کبزی جوړوی خالی
 خک په بل لورتری خنی لوی سیل دتوتیانو لاله
 تشی پیمانی ساقی پلاس کبزی کمپنگوی خوشی
 نشته پخوانی خمار له خرمی درندانو لاله
 ☆ ☆ ☆
 کوم وخت چه شو جوړ ددی دنیا دارنگینه بازار
 داد غم متاع وه هلته ایبزی په دکان باندی
 لږه خوشالی تل د ډیر غم سره ملگری ده
 هیڅوک لاپوه ندی په قانون ددی جهان باندی
 مل بهار خزان وینم دهر ژوندی د ژوند سره
 دغه بده ورځ یواځی نه ده په بوستان باندی
 نن که دشمنو بوټو پسرلی تیرشو خزان راغی
 رابه شی سبا ته دغه حال ډیری خو ان باندی
 گوندی چه بیاراشی پسرلی په رژی دلی کل
 نه راځی د عمر پسرلی بیرته انسان باندی
 پس نوشوه معلومه چه خزان دی د بشر خزان
 نه ځی په ستمه دغه خزان په ډیر تاوان باندی

نگاهی به اسلام

محمدیت: در بحث راجع به دین اسلام نخستین نکته ای را که باید خاطر نشان کرد اینست که: نام این دین چنانچه غالباً در غرب معروف است (محمد یزم) نبوده اسلام میباشد.

محمد (ص) اسم پیامبر مقدسیست که دین اسلام بر او نازل گردیده و نویسندگان غربی به قیاس از عیسویت و موسویت و غیره دین او را محمدیت نامیدند ولی این نام به نزد پیروان محمد (ص) مطلقاً ناآشناست، چون در قرآن پاک و احادیث نبوی با آن بر نمیخوریم.

نام دینی که محمد (ص) به بشریت پیش کرد، چنانچه در قرآن مقدس تذکار یافته اسلام است «و بر گزیدم برای آنان دین اسلام را» بنا برین نامی که نویسندگان غربی به دین اسلام داده اند نام مهجور است.

پیروان این دین مسلم نامیده شده و قتی خود محمد (ص) در قرآن مقدس مسلم خوانده شده «من نخستین مسلم» در حقیقت تمام پیامبران در قرآن پاک مسلم نامیده شده اند «ماتورات را فرستادیم که در آن راهنمایی و روشنائی بود. و با آن پیامبرانی که اسلام آوردند موضوعات را داوری کردند» پس اسلام دینست برای تمام بشر که پیامبران پیشین مبلغین این دین در اعصار و ملل مختلف بودند و محمد (ص) خاتم و نمونه کامل ایشانست.

آنانی که می خواهند اسلام را منحصر به محمد (ص) نمایند تا از ارزش آن بکاهند نمیدانند که شخصیت محمد (ص) و روحیه اش پهناورتر از آنست که آنان درک کنند، **اهمیت نام اسلام:** اسلام بدانستن نام مهم ممتاز است، نامی که به جوهر آن اشاره می کند، اسلام بمعنی داخل شدن در آسایش است و مسلم کسی که با خداوند (ج)

و بنده از راه آشتی پیش آمد، نماید آشتی با خداوند متضمن تسلیم مطلق به او امر اوست؛ و آشتی باینده نه تنها خودداری از زشتی بلکه نکوئی به هم نوع است.

این دومفکوره در قرآن پاک بحیث جوهر حقیقی دین اسلام تشریح شده است
 طوریکه میفرماید (آنانکه بخداوند ایمان آوردند و بدیگران نکوئی کردند
 از آفریدگار شان پاداش می گیرند، برای آنان ترس نیست. و نه ایشان غمگین
 خواهند شد) بنابراین اسلام دین آشتیست و دو نظریه اساسی آن تو حید خداوند
 و وحدت نژاد بشر دلیل قاطعیست به اینکه اسم با همی سازگار است.

در بین ادیان آسمانی نه تنها اسلام دین راست پنداشته شده بلکه مطابق عقیده
 اسلامی حتی به تسلیم با اختیار مگر کاهلی که در طبیعت مشاهده میشود به لفظ
 (مسلم) اشاره شده است. این معنی و سبب در استعمال قانونی دقیق لفظ اسلام نیز
 حفظ شده است، زیرا اسلام قانوناً يك مفهوم می دارد که در مرحله اول دارای دو جزو
 است یکی اعتراف ساده است که خدا (ج) یگانه و محمد (ص) فرستاده اوست،
 دیگر تسلیم مطلق و ایمان کامل به خداوند است به این معنی که شخصی که فقط
 دین اسلام را قبول می کند و مبنی محض است مانند کسی که اقرار و ایمان کامل
 دارد و عبادات مقرر را میگذارد و خواهشات خود را رام اراده قدسی نمود، مسلم
 نامیده میشود.

مقام اسلام بین ادیان دیگر: اسلام خاتم ادیان سماویست ادیبانی که با جنبشی

بپرومند دنیا را کامل نموده و سرنوشت ملل را در گون کرده است.

اسلام نه تنها دین آخرین میباشد، بلکه دینیست جامع که خوبی ها تمام ادیان
 پیشین را شامل است. و یکی از امتیازات بارز آن اینست که به پیروان خود دستور
 میدهد: به تمام ادیان آسمانی گذشته ایمان آورند. و نیز یکی از قوانین اسلام اینست
 که مسلمین باید به همه پیامبرانیکه از محمد (ص) پیشتر قیام کرده اند ایمان
 آورند طوریکه در قرآن کریم تذکر یافته است: (آنانیکه ایمان آوردند بر آنچه

فرستاده شده و آنچه فرستاده شده به پیشتر از تو)

(بگوایمان آوردیم به خداوند و آنچه برای ما فرستاده شده و به آنچه به ابراهیم و اسمعیل و اسحاق و یعقوب و قبا ئل فرستاده شده و به آنچه به موسی و عیسی داده شده بود و به آنچه به پیامبران از طرف آفریدگار شان داده شده بود ما بین یکی از آنها فرق نمیگذا ریم.)

(پیامبر به آنچه از طرف پروردگارش برایش فرستاده شده ایمان دارد و همچنین مومنین، آنها همه به خداوند و فرشتگانش و کتابهایش و پیامبرانش ایمان دارند؛ به اختلافی بین پیامبرانش قائل نیستیم).

مطابق تصریح قرآن مقدس در بین هر ملتی پیامبری ظهور کرده «نیست ملتی که در آن آگاهی دهنده ظهور نکرده باشد».

بنابراین مسلم به همه پیامبران و صحیفه های مقدس شان ایمان دارد. یهودی به پیامبران اسرائیلی، مسیحی به حضرت عیسی و مرتبه ای پست تر به انبیای اسرائیل بودائی به بودا، زردشتی به زر دشت، هندو به پیامبرانی که بفکر شان درعند ظهور کرده اند، کنفوسوسی به کنفوسوس و مسلم به تمام پیغمبران و به حضرت محمد (ص) بحیث خاتم انبیاء ایمان دارد.

بنابراین اسلام دین جامعیت است که تمامی ادیان گیتی را دربردارد؛ و همچنین قرآن مقدس ترکیبی از صحف مطهره آنها می باشد.

یکی از امتیازاتی که اسلام را مقام شامخ می بخشد اینک: اسلام گذشته ازینکه خاتم و جامع ادیانست انتخاب و برگزیده قدسی است طوریکه خداوند می فرماید (امروز دین تان را برای تان کامل کردم و نعمتم را بر شما تمام نمودم و بر گزیدم برای تان دین اسلام را) چنانچه ثابت است، این همانند سائر معلومات بشر در طی اعصار مدارج تکامل را پیموده تا خداپرستی توسط دین اسلام بذروه تکامل رسیده است؛ بهمین مناسبت زمانی حضرت عیسی به پیروان خود می گفت «اکنون بسیار چیزها دارم برای تان بگویم، مگر شما تحمل آنرا ندارید با آنها روح راستی می آید و به حقایقی درخشان شما را رهنمونی خواهد کرد».

بنا برین هدف اصلی اسلام برقراری صلح است براساس برادری دینی بین تمام بشر؛ بهمین منظور مذاهب راهمه یکجامیکنند، صواب را برگزیده و خطارا اصلاح و تعدیل می نمایند تا ضرورت ریاات روحی و اخلاقی يك مدنیت عالی و پایدار را برای بشریت عرضه کند.

معانی جدید در حوزه دین: باط-پو را اسلام دین اهمیت جدیدی را حائز شد به این ترتیب که دین نه باید محض بحیث احکام مذهبی قبول شود. بلکه مانند علوم مثبت به برپایه تجارب بشری قرار گیرد و معقولیت پیدا کند. هیچ ملتی مخصوص در نزول وحی مورد لطف خداوند قرار نمیگیرد بلکه برعکس وحی برای تکامل تمام بشر از ضروریات لازمه پنداشته شده است. در تاریخچه بشریت دین پیوسته زندگی فرزندان آدم را سر و سامان بخشیده و تجارب پیوسته نشان داده که عقیده حتی در حالات ابتدائی خیلی ها سودمند بوده؛ از نیرو وحی را که به پیامبران برای هدایت بشر نازل گردیده میتوان عالی ترین ار مغان قدسی برای مخلوقات نامید.

نظریه علمی بودن دین را ظهور عقیده در مظهر عمل بیشتر تقویه می کند چون یگانه عقیده دینی را سراغ نداریم که اساس عملی برای ارتقای بشر به مراحل عالی تر نباشد.

و نیز ساحت دین تنها بدنیای دیگر محصور نیست. بلکه علاقه نخستین آن بزندگی این جا میست. که انسان باید بر روی زمین حیات شرافتمند داشته و ضمناً متوجه حیات ابدی خود باشد؛ ازین رهگذر قرآن مقدس از موضوعات وسیع و گوناگونی که در حیات جاودانی بشر مؤثر میتواند شد بحث می کند یعنی نه تنها از راه های تقدیس و عبودیت که انسان را با آفریدگار وصل می کند گفتگو می کند، بلکه باندازه ای کافی قضایای دنیوی را از قبیل روابط هم نوعی، مسائل اجتماعی و سیاسی، قوانین ازدواج، طلاق، میراث، توزیع سرمایه، روابط کارگرو کارفرما و دستورهای عدلی و تشکیلات نظامی، قوانین جنگ و صلح، مالیات، قروض

و قراردادهای، دستگیری از فقراء و ایتام و بیوه و حتی ترحم بر حیوانات گنگ و هزاران مسائل دیگر که بشر را برای يك زندگانی مسعود آماده میسازد طرح و تحلیل می کند، اسلام نه تنها پیشبرد و اداره حیات فردی را درس می دهد بلکه به پیشبرد اجتماع و بشریت نیز خدمت می کند.

این پرتو جنبش بر روابط قبائل و مللی که بشریت بدان تقسیم شده فروغ می بخشد و این قوانین با ایمان عمیق به خداوند دلکش تر میشود.

اسلام بشر را قابلیت حیات جاوید می بخشد ولی از راه کسب فضائل درزندگی این جهان.

اخلاق زاده دینست: پرسشی که امروز هر دماغ را آشفته میسازد اینست که آیا دین، طوریکه می گویند برای بشریت لازم است؟ اکنون يك نگاه سطحی بتاریخ مدنیت نشان می دهد که دین نیز وی عمده ای بوده که بشر را به مدارج کنونی رساند. هر فضیلتی که در نوع انسان مشاهده میشود مولود ایمان بخداوند است، و این حقیقتی است که حتی منکرین هم نمی توانند در مقام سفسطه برآینده ابراهیم، موسی، عیسی و محمد (ص) هر يك بنو به خود مسیر تاریخ را تغییر داده اند. نژاد بشر را از حسیض ذلت به ذروه شرافت رساندند.... بجائی که از گداز و باهم دورتر قرار داشت. اگر بشر رام طغیان نفس، طبع پست خود را مسخر می کند و مفکوره نوع دوستی را در سر می پروراند، ضرور منظورش پیروی تعالیم این پیامبر یا آن خواهد بود.

اگر راجع به احساسات و عواطف نیک انسان کاوش کنیم ریشه آن را در راهنمایی های دانشمندی می یابیم که ایمان ژرف به خداوند یکتا داشت و توانسته است تخم ایمان را در دل های بشر بیفشاند، ازین رو اگر به تکامل روحی و اخلاقی انسان علتی قائل شویم جز پیروی از تعالیم دینی به چیزی بر نمیخوریم.

جامعه بشریت باید به این نکته متوجه گردد که اگر بعد از يك یاد و نسل این احساساتی که محرک و مشوق بشر به نیکوکاریست از بین برود آنگاه مادیها چطور موفق خواهند شد بشر را به نوع پروری تربیه کنند.

اگر پاداش دینی منظور نه می باشد ابرهای وحشت آسمان سر نوشت فرزندان آدم را تیره خواهد کرد و چنگال چهل دوباره گریبان گیر آنها خواهد گسید.

اسلام اساس مدنیت پایدار است: مدنیت بشر حقیقتاً بر پایه های دین استوار گردیده است دین همواره زمینه را برای مدنیت مساعد نموده و جمعیت بشر را از پراکندگی نجات داده است اگر در تاریخ ملل مطالعه کنیم روشن میشود که همیشه نهضت های دینی مدنیت ها را از تزلزل جلوگیری نموده است بشر خود خواه و ماجراجو را جز فضائل اخلاقی که موالود تعلیمات دینی بود عامل دیگر نمی توانست با هم نوعش هم آهنگ سازد و نیروی دیگر جز دستور های دینی قادر به تشکیل مدنیت ها و اجتماعات نبوده است.

گرچه می گویند دین باعث این همه خونریزی ها و کینه توزی ها شده است ولی یک نگاه اجمالی به تاریخ ادیان نشان میدهد که گفته فوق تصور غلط و شگفت انگیز نیست عشق، همنوائی، شفقت و مهربانی با هم نوع پیام هر دینی است و فرمانبرداری از ارشاد پیامبران خدا حقیقتاً انسان را به سر منزل مقصود میرساند (در صراط المستقیم ایدل کسی گمراه نیست) ولی اگر خونریزی در دنیا با قیست نتیجه پیروی از دستور های دینی نیست، بلکه به نسبت آن است که شرارت در فطرت بشر موجود است؛ و دین منظوری جز پیشنهاد راه های معقول و رفع بد بختیهای بشر ندارد. بنابراین اگر کسی به پستی میگراید دلیل شده نمی تواند که عواطف نیک ارزش ندارد بلکه نشانه آنست که به همچنین فضائل و محاسن احتیاج شدیدی موجود است و باید در ظلمت مادیات مشعل بندست پیش رفت.

نقش اسلام در وحدت بشر: اگر براساس اتحاد اساس مدنیت بشر باشد بیشک اسلام بزرگترین نیروی متحد کننده شناخته شده و بانیست شود.

سیزده صد سال پیش اسلام مدینتی را که پایه های آن فروریخته بود از غرق شدن در ورطه وحشت نجات داد و روی ویرانه های آن قصر زیبائی از اخلاق و ثقافت بنا کرد و مفکوره جدید اتحاد بشر نه وحدت ملتی به تنهایی را به جهان تقدیم

کرد و توانست با عزمی شکست ناپذیر مللی را که از آغاز پیدایش جهان با هم در کین و ستیز بودند بایکدگر هم‌نوا سازد بگفته یکی از نویسندگان انگلیسی این معجزه محض در شبه جزیره عربستان بوقوع نه پیوست و تنها قبائل جنگجوی کشوری را با هم آشتی نداد بلکه وحدت تمام ملل دنیا را پی ریزی نمود اقوامی را با هم آمیزش داد که جز انسانیت هیچ وجه اشتراکی نداشتند.

اختلافات رنگ، نژاد، زبان، اقلیم، جغرافیائی و حتی فرهنگ را سیل آسیا از میان برداشت و مردم را چنان با هم آمیخت که قلب آنکه در شرق اقصی زندگی می‌کرده هم آهنگی قلب کسی که در غرب حیات بسر می‌برد می‌تپید حقیقتاً این دین ثابت کرد که نه فقط بزرگترین ویگانه قدرت متحد کننده گیتی است زیرا اگر ادیان دیگر توانستند عناصر مختلف یک‌قوم را متحد سازند اسلام موفق شد نژادهای مختلف و سرکش و عناصر ناسازگار بشریت را هم آهنگ سازد و وحدت گم کرده و صدپاره را شیرازه‌بندی نماید چنانچه یکی از نویسندگان جدید J.H. Denison شهادت می‌دهد در قرون پنجم و ششم دنیای متمدن مبتلای هرج و مرج گردید، فرهنگ مهیج که مدنیت را ممکن میساخت و به مردم احساس وحدت و فرمانبری به بزرگان شان می‌بخشید و شکسته بود و چیزی بنظر نمیرسید که جانشین آن گردد ...

چنین معلوم می‌شد که مدنیتی که ریشه چهار هزار ساله داشت از هم پاشان گشته و بشریت باردگر بابربریت دست و گریبان میشود ... قبائل و احزاب مقابل هم قرار گرفته و قانون و نظام ناشناس گردیده ... تصویب قبیلوی کسان ارزش خود را از دست داده و تجویز جدید که مسیحیت خلق می‌کرد عوض اینکه به نظام و وحدت خدمت کند برای تفرقه و تخریب کار می‌کرد ...

مدنیت مانند درختی سربلک که شاخ و برگ آن روی دنیا پهن شده باشد در حال تزلزل بود ... آیا فرهنگی مهیج و تاثر انگیزی وجود داشت که یکبار وحدت و مدنیت را استوار می‌کرد؟

آنگاه دانشمند بلند پایه از عربستان صحبت کرده می گوید : (ازین آن دیار او تولد شد و او بود که دنیای شرق و غرب آنروزی را متحد و همنو گردانید).

اسلام بزرگترین قوه معنوی دنیا است: اسلام اساس متین وحدت بشری را چنان پی ریزی نمود که سابقاً پیامبر و دینی آنرا در اروپا هم دیده نمیتوانست وحدتی که شروط رنگ، نژاد، مملکت، زبان و حتی طبقات را نمی شناخت، تصور بشر پیشتر از آن بجائی رسیده نمی توانست نه تنها اسلام در حقوق مدنی و سیاسی مساوات را قائل شد بلکه در حقوق معنوی نیز آنها را بر یک سطح قرار داد. قرآن کریم میفرماید (همه مردم ملت واحدی بودند پس با هم مختلف شدند) آیه فوق نظریه اساسی اسلام را تشکیل میدهد و بناءً هر ملت از ارمغان معنوی و حی بر خوردار شناخته میشود تنها تشکیل یک ملت واحد بشری را اسلام بمیان نیاورد بلکه تغییر بی نظیری که در معنویات پدید آورد بهمان اندازه عالی و شایان تقدیر است این تغییرات معجزانه که دنیا را به شکل دیگری جلوه داد چنان به زودی صورت گرفت که نمی توان باور کرد.

او هام، جهالت شرارهای زننده عادات زشتی که آنها را سر نوشت بشر بازی می کرد در مدتی کمتر از یک ربع قرن از میان برداشته شد این پیروزی معنوی که حقیقتی ست آفتابی و در تاریخ نظیر ندارد محمد (ص) رامیان پیامبران و شخصیت های دینی موفق ترین همه نشان می دهد.

اسلام مسائل بزرگ گیتی را حل میکند: اسلام توجه هر مفکری نه را تنها برای اینکه نیروی معنوی بزرگ است بلکه از لحاظ اینکه قضا یا ی گنج کنند ه گیتی را حل کرده جلب می کند. مادیت هرگز نمی تواند اعتماد ذات البینی بین ملل دنیا بیا فریند مسیحیت نیز در بر طرف ساختن تعصبات رنگ و نژاد نا کام شده است و یگانه قدرتی که امتیازات مذکور را محو و این قضیه بزرگ دنیای جدید را حل میکند اسلام است.

اسلام نخستین و پیشقدم‌ترین دین بین‌المللی است که با مفکوره مساوات لکه خود خواهی را از دامن جهان پاک میسازد و امروز مملکتی به چشم نمی‌خورد که در آن بر سر ثروت و مسائل صنفی کشاکش نباشد و یوروپ در مسئله ثروت دوراه افراط و تقریطرا می‌پیماید. ولی اسلام در زمینه راه معقولی را پیش گرفته است. در دین اسلام کارگر مزدش را چه کم چه پیش به تناسب ارزش کارش دریافت می‌دارد و علاوه بر آن برای فقرا و تخصیصی در ثروت اغنیاء مطابق قوانین زکوة قائل می‌شود: به اینسان با اینکه حقوق سرمایه داری بکلی رعایه می‌شود تناسبی هم برقرار می‌گردد.

همچنین اسلام مسائل جنسی را چنان فیصله می‌کند که آسایش هر خانوادگی را بار آورد یعنی نه تمام روابط و حدود اجتماعی را کنار گذاشته عشق آزادی مطلق را اجازه می‌دهد و نه زن و مرد را بازنجیزی ناگستنی می‌پیوندد که خانه را جهنم واقعی بسازد.

علاوه بر آن با حل صدها این چنین قضا یا که فکر جهانیان را آشفته نموده بشر را به سعادت جاوید ان رهنمونی می‌کند.

اقدامات ضد دین: اقدامات ضد مذهب که در بعض جاها شبکه وسیع دارد ناشی از تصورات باطل است که در آتی می‌بینیم.

- ۱- دین اجازه می‌دهد بین سرمایه دار و ناتوان تفاوت فاحش موجود باشد.
- ۲- دین دماغ مردم را دستخوش اوهام نموده و مانع از پیشرفت علم می‌شود.
- ۳- بمردم تعلیم می‌دهد، برای تحصیل ما یحتاج شان بعوض کار عبادت و دعا کنند و در نتیجه تنبلی را بارمی آورد.

البته باید از نگاه سطحی و ظاهری بین چنین قضاوت کنند ورنه حقیقت درست بر خلاف ادعاهای فوق است زیرا اسلام برای پشتیبانی از ینوایان قوانین گرانهای طرح نمود که در تاریخ نظیری ندارد.

اسلام بندگان را بفرماندگی رساند نه فرماندهی خیالی بلکه سلطنت حقیقی، سیستم اجتماعی آن چنان مساواتی را قایل نمود که در اجتماع و ملتی دیگر سابقه ندا زیرا در ضمن اصول دینی حقی برای فقراء در سرمایه اغنیاء تخصیص داده که سالانه برای شان توزیع می گردد و طبقات را در یک سطح قرار می دهد. ادعای دوم که دین همگان را از پیشبرد علوم دلسرد می سازد نیز بالکل با راستی منافات دارد.

اسلام معارف و ثقافت را در کشوری پدید آورد که در آنجا دانش بی نشان بود و باشندگان آن در قعر وهم پرستی غرق بودند.

اغراق نه بلکه حقیقت محض است اگر بگویم رنساس اروپا در اثر مجاهدات مسلمین دانشدوست بود.

زیرا مسلمین به سرزمینی که پا گذاشتند در آنجا مشعل عرفان بر افروختند جهانی را منور کردند.

ادعای سوم را که دین بمردم عوض کار درس عبادت و دعا می دهد نیز تاریخ اسلام تکذیب میکند.

قرآن مقدس به پیامبرش درس داد تا برای پیروزی در حیات بگوید (برای انسان جز آنچه می کوشد نیست) بلکه یکتوده کاهل را نیرو بخشید تا بزرگترین کشور کشائی های گیتی بدست شان صورت گیرد.

البته کسی انکار نمی کند که دین اسلام به پیروان خود تعلیم نیایش به پیشگاه آفریدگارشان می دهد ولی نه دعائی که آنها را کاهل سازد بلکه دعائی که مشوق و همت انگیز باشد.

(ختم)

امداد او مرسته

گېږژوند د امداد او مرستې په اثر تامينيزې هغه کسان چه دنورو سره مرسته کوي اودغه حس په ځان کښي روزي هغوي د گېږ ژوند دپاره مفيد عناصر دي اجتماعي نظام د مرستې او تعاون په اصولو بڼادي مدنيتونه، کورونه، کلي، قريبي، علاقې، نېا رونه اود مملکتونو نه د گېږ ژوند او اجتماع د ضرورت په وجه مينځ ته راغلي دي هغه ضرورت چه د گېږ ژوند او اجتماع مقتضي دي هغه احتياج اونيم گړتيا ده.

انسان د احتياج سره گېږ پيدا شوي دي اود احتياج سره گېږ چليني هر څومره چه انسان پوهيږي هغومره به خپل اودنورو زيات احتياجات حس کولي شي اوتر هر حده پوري چه د انسان ضرورتونه انجاميږي بيا به هم نه پوره کيږي د انسان ټول ژوند احتياج او ضرورت دي يوازي کوم شي چه انسان دا ده کوي هغه يو تربله امداد او مرسته ده قدرت انسان ولي محتاج پيدا کړي دي؟ ځواب دا ددي دپاره چه خلک دخلکو سره گېږژوند وکړي اومينه او محبت او حقوقي موضوعات اومسائل مينځ ته راشي په گېږژوند کښي د انسان د بقار از پروت دي او د ميني اومحبت په وجه عشقي جذبه پيدا کيږي چه دغه عشقي جذبه د صوفيانو په مسلک دخداي (ج) د معرفت موجب کيږي حقوقي مسائل هغه وظيفه په غاړه لري کوم چه په هغه سره سړي ځان اوبل پيژني او د هغي ليارې څخه هر څه دپاره حدود تعين کيږي په هر عصر کښي د امداد او مرستې دپاره څه خلکو اواز پورته کړي دي مگر په کوم وخت کښي چه خلکو گېږ کوشش دا دپاره جاري ساتلي دي هغه وخت دخلکو د عمومي ارامي اورفاهيت موجبات زيات شوي او ورځ په ورځ د مدنيت او اجتماع مباني تقويه کيږي هغه کسان چه يو تر بله د امداد مرستې دپاره کوشش کوي او په ژبه، لاس او ياقلم سره د امداد او مرستې دپاره مساعي په کار اچوي او عواطف پاروي دغه کسانو خپل او دخلکو مشکلات په ملاحظه کښي نيولي دي غواړي چه د جامعي په مقابل کښي ايماني او وجداني مسئلې ترسره او دبشر دنارامي اوتباهي مخه ونيسي او دا ځکه کوم وخت چه دخلکو احتياجات زياتيږي

او یو تر بله امداد او مرسته نه وی او په کوم وخت کې چې رحم او عاطفه د بشر په فلاکت زده حیات نه پارېږي دا وخت ځان ځاني او انفرادي هڅې زیا تېږي او په همدې وخت کې اجتماعي بډامنی او نارامی پیدا کېږي او د عمومي جنگونو او قتلونو او وړانیو موجب کېږي په دغسې وختونو کې استعماري مفکوره قوی کېږي فردی استعمار او اجتماعي، حقوقي او اقتصادي استعمار مینځ ته راځي په دغسې مراحلو کې علاج گرانېږي او عمومي بی اعتمادی او نفرت پیدا کېږي نو انسان څومره چې دنورو د خیر او گټې د پاره کار وکړي هغومره به د استعمار سره د مجادلي په لپار کې موفقی کېږي او تر کومې اندازې پورې چې زیات د امداد او مرستې ساحه وسعت پیدا کوي هغومره به د استعمار د غرقولیزې د اسلام په مقدس دین کې د امداد او مرستې د پاره زیاته پام لار نه شوی ده او دغه ضرورت د اسلام دین پوره په کامل طور سره سنجولی دی صدقات، زکوٰۃ، اضحیی، د څار صدقې، عشرونه، او نور په لازم وخت کې یو تر بل امدادونه داد همدې مطلب د پاره دی چې بی فایده سرمايي او انفرادي عاطل مالونه او ثروتونه له مینځه لاړ شي په اسلام کې د غدر ننگ مرستې د خدای «ج» درضا موجب معرفي شوی دی او په دغه وسیله غواړي چې اجتماعي گډ ژوند تقویه شي حضرت محمد «ص» فرمائی «ان الله في عون عبده مادام العبد في عون اخيه» ترجمه: خدای «ج» په امداد او معاونت د بنده خپل کېږي دی تر څو بنده په مرستې او معاونت دخپل قامي اسلامي او انساني ورور کېږي وی هغه او امر، ارشادات او د عواطفو تحریک چې د اسلام په دین کې د انسان بلکه د ټول ساکین د امداد او مرستې د پارشته دی په دغه اندازه په هېڅ دین کې نه لیدل کېږي نو په دې حساب معلومېږي چې د اسلام دین دا اجتماع او د تمدن د بقا او د پرمختګ د پاره نهایت مفید او قابل د غور، سنجش او استفا دی دی دخلکو سره امداد او مرسته دخلکو د ضرورتونو د اړخ او غیر اړخ سنجش په اساس بهتره ده چې دخلکو سره امداد او مرسته د عمومي خیر په موسسو په واسطه مینځ ته راشي او خلک باید گډ کوشش وکړي چې په خپل مملکت کې دننه خپلې موسسات تقویه کړي تر څو دخلکو حیاتي عمومي سويه بڼه اقتصادي ټیټ

اهمیت مادر در خدمات اجتماعی

خدمات اجتماعی چیست: در حل این موضوع از همه اولتر باید گفته شود که (خدمات اجتماعی چیست؟) و برای جواب این سوال میباید نواحی مختلفه توده های بشری را در نظر گرفت.

جای شك نیست كه هر جامعه از جوامع بشری دارای يك هدف و غایه معینی میباشد كه با اساس آن در بین تمام افراد یكنوع علائق باهمی تولید گردیده و هر کدام مجبور بحفظ و تحكیم آنها میباشند.

چهار این روابط در میان نبا شد در نتیجه اجتماع از بین رفته و جای آنرا يكعه افراد بی سروپا خواهد گرفت كه هر کدام بصورت انفرادی حیات بسر برده و تمام اهداف و خواهاشات آنها مغایر يكدیگر خواهد بود.

چون تشكيل جامعه از جانب افراد بشر صورت میگیرد عارضی و دارای هدف خاص میباشد كه بهنگام از بین رفتن هدف یا این جامعه در جامعه دیگر منحل میگردد و یا از خود آن جامعه نوى بوجود خواهد آمد كه طبعاً هدف آن مغایر هدف اولی است و گاهی هم میشود كه هدف جدید عیناً همان هدف اولی باشد كه درین صورت تحول جامعه را میتوان به «نهضت» تلقی نمود. اما اگر هدف جدید منافى هدف سابق بوده باشد پس این يك جامعه جدیدیست كه افراد آن همان افراد جامعه سابق میباشد.

زمانیکه اسلام بصحنه وجود آمد در شبه جزیره عرب توده بصرمی برند كه از خود رسم و رواج خاصی در زندگی داشتند در امپراطوری فارس جامعه دارای هدف و غایه

مشكلات دفعه دناپوهی او نا جوهری علاج وشی. او په دغه ذریعه علاوه د فوری مرستو څخه بی کاره خلکو ته کار پیدا د وطن دشتی او میری اباده هر څوک په خپل کار کښی مصروف شی تر څو خلک یو تر بله مینه او محبت په آرامه زړه تر سره د خدای «ج» او دخلکو درضايت موجبات زیات کړی.

دیگری در بلاد روما و مشرق دورو کذا در مصر و شمال افریقا جامعه‌هائی موجود اند که هر کدام دارای عرف و تقالید خاص بوده اهداف و مقاصد هر توده تنها مخصوص بخودشان بود.

چیزی که همه دران یکسان دیده میشد عدم توازن اجتماعی و وجود طبقات مختلفه در یک جامعه بود که اساس آنرا بعض امتیازات طبقاتی تشکیل میداد - طبقه دارای نسب عالی و صاحبان شرف بودند که در مقابل آنها افرادی نام و نشان قرار داشته و همه وقت از او شان اطاعت مینمود - طبقه دیگر از حیث ثروت و دارائی پیش رفته و بالای بیچارگان و غریبا حکم فرمائی داشتند - طبقه سومى کسانی بودند که در امور دینی و مذهبی تخصص حاصل نموده و افراد دیگر بکلی تابع و تسلیم شان بودند - همچنان طبقه چهارم را احکام و صاحبان سلطه و نفوذ تشکیل داده بود .

این بی نظمی و عدم توازن در جامعه‌ها تا اندازه وسعت پیدا کرده بود که افراد انسان حیثیت مال التجاره را گرفته و مثل سایر اشیاء خرید و فروش میشد - خواری و بیچارگی بیک دسته اشخاص تعلق گرفته و ظلم و استبداد بجنبه دیگری اختصاص داشت . از عرف و تقالیدی که باین تودها اختصاص داشت یکی تنعم و عیش طلبی زیادی بود که بسا اوقات مقضی بفساد شده از یک طرف سبب انحراف از جاده تهذیب و اخلاق میگردد و از جانب دیگر عالم را روز بروز سوی فقر و گرسنگی میکشاند .

این فاصله و جدائی چنانچه در بین طبقات یک جامعه حکم فرما بود همین قسم در بعض توده‌ها حتی میان دو نوع از افراد آن نیز وجود داشت ارزش مردوزن نزد جامعه یکسان نبود - بلکه زنان را بتمام معنی محکوم مرد قرار داده و برای آنها کدام حقی قایل نشده بودند . دین و عقاید این جامعه (که شاید همین چیز سبب اختلافات و جدائی بین این طوائف گردیده باشد) چنانچه بود که يك انسان انسان دیگری مثل خود را بخدا می اختیار کرده و به آن سر اطاعت خم مینمود و گاهی باین هم اکتفا نکرد چیزهای پستتر از انسان چون آتش و یا سنگها را پرستش میکرد - که باین ترتیب شرك در عبادت و سستی در اعتماد ایشان جاگزین میشد .

اسلام جامعه جدیدی را به میان آورد :

اسلام با خود نظام جدید و دستو را لعمل خاص برای بشر آورد - دستوریکه دران هدف جامعه اسلامی تعیین گردیده و دران از ظلم و استبداد اجتماعی امتناع بعمل آمد سلسله قومیت و طبقه بندی قطع و از میان برداشته شد - بالاخره دستوری بود که ارزش انسان را از روی خصائص بشری آن تعیین کرد - نه شرافت نسبی را اعتبار داد و نه اقتدار مادی و نفوذ حکمی را معتبر پنداشت - برای رنگ و نژاد هیچ کدام قیمت و ارزشی قائل نگردید - بل اعلام نمود « شما را از یک نرو ماده بوجود آورده به قبائل و طوائف مختلفه تقسیم نمودم تا باهم تعارف حاصل نمایند بدون اشتباه مکرم تر شما نزد خدا پرهیزگار تر شما است » پس نظر بمقتضای این آیت اصل و منشأ تمام افرادیکی بوده هر فرد از یک مردویک زن بوجود آمده و سپس اختلافاتیکه بمیان آمده در اثر نمو و انکشاف طبیعی و عوامل خارجی و محیطی جوامع بشری بوده است و علاوه بران استعداد های گوناگونی برای بشر داده شده که آنرا سائر حیوانات ممتاز گردانیده است ازین رو تعبیریکه در آیه مذکور راجع بامتیاز بشری کرده شده خیلی شایان دقت است زیرا ازان برمی آید که سبب این امتیاز یگانه پرهیز و خودداری از ناپسندیها میباشد مسلم است که خودداری و اجتناب بدون اراده در هیچ امری حاصل نمیشود - و تنها موجودیکه از جمله سایر موجودات عالم حدود قابل اجتناب و احتراز را درک کرده و درعین حال دارای عزم و اراده « بالخاصه جهت پرهیز و اجتناب » نیز میباشد همین انسان است - زیرا حیوان نمیتواند امور لازمی را از غیر لازمی تمیز و تفریق دهد و باز هم در چیزهاییکه تمیز کرده میتواند نیز از خود اراده و اختیاری ندارد ، زیرا حیوان یگانه برای راندن و سوق دادن است - برای اینکه در هر کاری انسان بخواهد ازان استفاده نماید، علاوه بر اینکه از زمان اقدام و یا امتناع غافل است نمیتواند بکاری هم اقدام کند - نمیتواند از کاری امتناع ورزد .

اسلام طوریکه ارزش انسانی را ازین ناحیه اعلام کرد «یعنی طبقه بندی و اقتدار قومی را ازین برده و درضمن آن از استرقاق و استعمار انسانی امتناع ورزید» ازجانب دیگر مساوات مطلقه را دراصل و منشأ بشر بین نروماده قایل گردید. چنانچه از آیه کریمه «ومن کل شیء خلقنا زو جین» از هر چیز جوړه (نروماده) آفریدیم» بخوبی این مطلب دانسته میشود. و از صریح این آیه برمی آید که از هر جنس از اجناس موجودات دو نوع آفریده شده. نروماده. در انسان و حیوان و نبات. و موجب و سالب یا مثبت و منفی. در سوای اینها.

قسمیکه انقسام بشر بشعبات و طوایف مختلفه در نظر اسلام خاص برای تعارف و شناسایی یکدیگر و یا انتظام و آمیزش باهمی صورت گرفته تباین و اختلافی را دران راهی نیست. همینطور اسلام حکم میکند که غایه و هدف اصلی در پیدایش دو جنس مختلف (نروماده) از هر چیز تنها و تنها ایجاد آمیزش و انتظام صحیح در بین توده های بشری میباشد که کدام چیز دیگر - چنانچه این مطلب از آیه دیگری خوبتر دانسته میشود - خداوند در شان زنان و مردان بشر فرموده: «زنان لباس شما و شما لباس زنان میباشید» در آیه دیگر فرموده «از نشانه های قدرت خدا است که برای شما ازین خودتان همسران آفریده تا با او شان آمیزش داشته باشید».

درینجا اسلام لازم دید (بعد ازینکه مساوات بشر را در طبیعت و در اصل و منشأ خلقت اعلام نمود) هر فرد انسان را در حفاظت شخصیت و ارزش انسانی او مکلف و مجبور گرداند چه در امور اعتقادی باشد و چه در چیزها ئیکه در تصور و یاد در حیطه تصرف او قرار دارند.

در دایره اعتقاد گفت! شاید که یک فرد انسان فرد دیگری مثل خود را سزاوار پرستش نداند چه رسد باشیائیکه در طبیعت بمراتب از خود او پستتر واقع اند. زیرا انسان در اصل وجود خود اینقدر پست فطرت نیست. شخصیت بسیار عالی دارد. نباید از قیمت این شخصیت غافل باشد. او میباید چیزی بمراتب بلند تر از خود را پرستش اختیار کند - ذاتیرا که از هر گونه شباهت با اجناس موجودات مبری

وپاكَ است۔ والبته دانستيم كه قيام ساير موجودات عالم باسّاس زو جيت تذكير وتاثيرت۔ يامثبت ومنقى صورت ميگيرد كه ازراه همين زو جيت تشكيل تو ا لد وتناسل يا كثر ت وزيات بوجودمي آيد، پس وقتيكه اين حقيقت عالي وذات بي همتا از كس نه زاده باشد چطور ممكن است ازو زاده شود؟۔ پس معلوم شد كه اوزاتي است واحدوبي نياز۔ چنانچه اين موضوع را اسلام در سورة اخلاص طور مختصر بيان فرموده «خدا ذات واحد ولا شريك است۔ بي نياز است۔ نه زاده ونه از كس زاده شد۔» كسي همتاي او نيست».

اسلام توسط اين امور هدف وغايه اصلي دستور العمل خود را تحديد وتعين نمود وازميان تابعين وافراد جامعه هاي سابقه كه در اجناس وعقايد ويا عرف وعادات خود هيچ کدام مشاركتي باهم نداشتند جامعه جديدي بوجود آورد۔ تاريخ بشر بديبحث (جامعه اسلامي) آغاز نمود.

جامعه كه ازعرب وفارس، ازبلاد رومان وشرق دور تشكيل گر ديده و سپس تا اكثر حصص آسيا وافريقا وحتى ماوراي اين دو قاره وسعت پيدا كرد۔ اين جامعه كه از توده هاي مختلفه بوجود آمده هدفي داشت كه بتمام معني نقيض ومخالف اهداف ملل سابقه بود۔ باسّاس همين تشكيل جديد يكنوع روابط ذات البيني ميان ساير افراد آن استوار گرديده كدروي آن تمام افراد باهم دست اتحاد داده جمعا درراه تحقيق هدف وحفظ جامعه از ضعف وانحلال قيام نمودند۔ تحقيق هدف كه آرزوي اولي آن تثبيت ارزش انساني وتعين مساوات مطلقه بين سائر افراد از حيث طبيعت وشخصيت بود۔ اولين بار اعلان او اين بود كه تنها فرد بالاي فرد ديگر نظر باستعدادات شخصي ومواهب نفسي خود ميتواند امتياز حاصل نمايد۔ ثروت واستعداد مادي ياشرافت نسبي وخانداني هيچ کدام تاثيري در شخصيت انساني ندارد. اساس جامعه اسلامي بپايه مساوات استوار بوده اعتراف بهيچ گونه امتيازات طبقاتي نميكند۔ بل تنها چيزيكه نزداو داراي اهميت است معاني انسانيت ميباشد وبس۔ از جانب ديگر اسلام كوشيد تا شرك درالوهيت را از بين برده وعوض آن

ایمان بوحث در برقرار سازد پس اعلام نمود که معبود واحد برتر از انسان است، اول و آخر موجودات ذات او میباشد (او اول و آخر است) (هر چیز هلاک و نیست میشود مگر ذات او) ازینجا بخوبی دانسته میشود که جامعه ها چگو نه تشکیل میابند و تشکیل هر جامعه نو باید باسای یک هدف جدیدی باشد که روی این هدف یک نوع رابطه میان تمام افراد قایم شده همه در راه تحقیق و پیش برد آن متفق باشند.

مادر و جامعه :

اینجاست که از وظیفه مادر در خدمت اجتماعی بمیان می آید مادر زنیست دارای میل و عاطفه نیک گو یا در نهاد هر زن نظریه طبیعتی که از انوثت آن تمثیل میکند این صفت نهفته است و یا بعباره دیگر از لوازم مادریست میل و انحناء بغیر و عطف بر دیگران میباشد پس دور مادریست رایک دور انحناء و انعطاف بد دیگران گفته میتوانیم و چون میل و عاطفه یک وصف طبیعی مادر است پس مرحله را که مادریست از انحناء و انعطاف بر دیگران می پیماید میتوان یک مرحله طبیعی نامید که منشأ و منبع آن خاص همین طبیعت مادر است و مسلم است که هر عملی را انسان از روی میل و استعداد فطری خود انجام دهد نتیجه و ثمره آن خیلی عالی خواهد بود و از جانب دیگر می بینیم هر ناحیه از نواحی جامعه احتیاج بیشتری بمیل و عاطفه دارد .

در جامعه ناحیه ضعف دیده میشود که باید قوی گردد ناحیه رکود و توقف است که بحرکت احتیاج دارد میدان تربیه و تعلیم است که در آن طفل باید بسیر تکامل روحی خود بپردازد همچنین صحنه مرض است که شخص مریض لازم است که حالت و ضعف مرض را از خود دور ساخته و دوباره بزندگی نوی آغاز نماید بالاخره میدان جنگ و مبارزه است که در آن فرد عسکر می باید اسباب خوف و هراس را یکسو گذاشته و داخل صحنه عمل گردد در تمام این ساحه ها آنقدر که اهمیت دوره مادریست زیاد تر است مرحله بعد از آغوش مادر و یا زما نیکه طفل بزرگتر شده و تحت تربیه پدر قرار میگیرد چندان موثر نیست .

نگاه های مادر چنان طفل را مجذوب او میسازد که حتی همیشه میکوشد چون زمانی که پستان او می مکید در آغوشش قرار داشته باشد پس درین فرصت از هیچگونه اطاعت و فرمانبرداری چه در قول باشد و چه در فعل سرکشی نمیکند بر خلاف اطفال از نگاه های پدر رنج می برند زیرا آن نگاه های کسی است که مهابت صوت، درشتی حرکت، ضخامت جسم (نسبت بزن) و ازین قبیل صفاتی در او موجود است که بکلی بامذائق آنها منافات داشته و نمیتوانند چنانکه با مادر در اطمینان و آرامش قلب بسر می برند با پدر نیز امرار حیات نمایند.

از اینجا واضح میگردد نرمی صوت زن آرامی حرکت آن و لطافت ساختمان جسمی آن همه دلایل و شواهد قوی اند که از عاطفه و شفقت فطری آن تمثیل مینمایند چنانچه همین صفات که گاهی آنرا مردان دلیل بر ضعف آن می پندارند سبب می شود که ناتوانی را در طفل بقوت تبدیل کند و جمود را در مریض بحرکت و بهمین قسم هبوط و جبن را در عسکر حین دخول بمیدان کار زار مبدل بشجاعت و قدرت گردانند.

حالت عسکر در میدان جنگ نیز از این امر تخلف نداشته لطف و عنایت مادری در روحیه مادری او نیز تاثیر بسزایی دارد زیرا هنگامیکه میبیند این فرد ضعیف البنیة با وجود رقت صوت، خفت حرکت و نازکی اندام خود با او سوی میدان کارزار حرکت میکنند و یا در حین مریضی او از روی بسیار شفقت و همدردی پرستاری او می پردازد و گاهی هم از راه اغراض تشجیع پیش آمده میگوید: او شخصی است دارای جسم قوی و اراده متین قدرت آن دارد که از خاک و میهن خود دفاع نماید زیرا در وطن و جامعه او کسانی اند که چشم انتظار شان بسوی او باز است در وطن مادر اوست زن و همسر او میباشند طفل صغیر و پدر سالخورده او قرار دارند بالاخره (علمی) وجود دارد که همه وقت به قیمت این خاک اشاره میکند علمیکه از هدف اصلی و اساسیکه جامعه بغرض آن تشکیل گردیده یاد آوری مینماید اینجا است که شخص در خود ملتفت شده فکر میکند که امروز

وقت کار اوست زمانی است که حفاظت این خاک برای او گذاشته شده پس در نتیجه يك روحیه بسیار قوی برای او حاصل گر دیده که در اثر آن هیچگونه بیم و هراس حتی از مرگ هم در فکر او و خطور نمیکند زیرا او در صورت مرگ نیز حیات مشاهده مینماید .

اکنون باید ملتفت شد که در آفرینش عالم چه راه های نهفته شده ؟ خداوند نظر بحکمت عالیه خود در بین مردوزن چگونه امتیاز قابل گردیده و او شانرا دو جنس مختلف آفریده است ؟ به یکی صفات جداگانه تخصیص داده که نمیتواند یکی از دیگری بی نیاز گردد اینپه برای آنکه باهمه الفت و آمیزش پیدا کرده و همکار زندگی یکدیگر باشند پس اگر جامعه بشری را تنها مردان و تنها زنان تشکیل میداد و یا یکی از آنها از صفات مشخصه شان محروم میبود هیچگاه جامعه طبیعی بوجود نمی آمد .

مادر در يك خاندان :

اگر همین اموری که بااساس مادريت برای زن در صحنه های اجتماعی تخصیص داده شده بصورت های جداگانه در حیات يك جامعه ظاهر گردد پس این جامعه را يك جامعه خاندانی گفته میتوانم .

چنانچه ابتدا گفتیم در يك خاندان اشخاص مختلفی بدسر می برند طفل . صغیر و مریض ناتوان دیده میشود در آنجا کسی است که احتیاج بتقویه روحی دارد اطفال و همسر مریضی در يك خانه موجود میباشند بالاخره در آنجا شوهری بسر میبرد که احتیاج بیهضت روحی و اقدام در امور حیاتی دارد .

و اینجا مادر یگانه کسی است که بعطف و شفقت خود و بسائر صفات و فضائل پسندیده که خداوند در طبیعت او خلق کرده میتواند طفل کوچک را به و ارفتن و استقامت دران معاونت کند در قلب مریض آرزوی صحت و روی آن تحمل بیشتر مشقات و تکالیف مرض را ایجاد نماید پس اگر واقعا زن بانجام و وظیفه مادری در

يك خاندان قیام می‌ورزد در حقیقت خدمت بزرگی بجامعه خود نموده است و البته اینکار بالای او آنقدر اشکال نخواهد داشت زیرا او زن است و این از صفات طبیعی زنان می‌باشد.

گاهی زن نظر بعنادیکه با مرد پیدا کرده و یا می‌خواهد ازان تقلید و پیروی نماید حاضر نمی‌شود داخل صحنه حیات مادری گردد اما درین هنگام نمیتواند حیات مردی را نیز اختیار نماید زیرا این عمل با فطرت اولی او تناقض دارد و انسان قادر نیست طبیعت اولی خود را بکلی ترك گوید اگر چه تا مدتی نسبت به بعضی عوام مل متوقف هم باشد.

اهمیت مادر در تربیه !

اینجا باید واضح ساخت که مادر چگونه بجامعه بزرگ وطن و جامعه خو رد (خاندان) از حیث تربیه خدمت میکند.

لازم نیست که خدمت دوره مادری تنها بیک ناحیه (عطف و شفقت) محدود و محصور باشد بلکه باید در راه پیشبرد هدفیکه از جهت آن جامعه بوجود آمده نیز سهم بار زی داشته باشد قسمیکه یسکن در کسود کستان در اجتماع یتیمان یادر شفاخانه و در میدان جنگ و مبارز و در هر کدام اینها با اشتغال در وظیفه خود می‌پردازد بهمین قسم لازم است که دوره مادری (شرفردزن) در حیات جامعه و خاندان هر دو مؤثر باشد میباید طفل خورد سال از دستور العمل قانونی جامعه خود با خبر شود از چیزی که هدف جامعه را تعیین میکند مثلاً در جامعه اسلامی وظیفه مادر است که طفل را در زمان خوردی بفهماند که جامعه اسلامی چیست؟ قومیت و ملیت چه مفهوم دارد؟ مریضی را باید متوجه سازد که خدا مرجع تمام آمال است و از رحمت خداوند تنها کافران مأیوس و ناامیداند بهمین قسم در عسکر باید شوق و رغبت ایثار و فداکاری را در راه خدا تحریک نماید.

تربیه چیزی نیست که موقوف و محصور بمکان تعلیم باشد، کامیابی و ناکامی

ندارد که در آخر سال تعلیمی بعمل می آید حصول شهادت نامه نیست که بعد از اتمام دوره تعلیمی داده میشود بلکه تربیه تنها عبارت از تولید عقلیت و ایجاد تهذیب و اخلاق میباشد.

عقلیت برای آنکه انسان را موفقیت و کامیابی خود را در زندگی پیدا کند و تهذیب و اخلاق از جهتی است که هر فرد در زندگی خود یک طریقه پسندیده و روشنی را اتخاذ نماید تا ازین ناحیه نیز بجامعه خود خدمت کرده بتواند و اولین کسیکه این قدرت را در یک خاندان و سپس در یکجا معه ایجاد مینماید همان دو شیزه است که بوظیفه مادری قیام نموده زیر اوحیثیت معماریرا دارد که اصل و تهداب یک غمارت را میگذارد.

غوره وینا وی

هر ځوک کولای شی چه خپل بار ګه هر څومره دروند هم وی تر یو ځای پوری ورسوی هر انسان کولای شی چه خپل کار که هر څومره سخت هم وی دیوی ورځی له پاره سرته ورسوی . هر انسان کولای شی چه د لمر له ختو څخه تر پر یو تو پوری په ډیره خوښی او خوشالی او صبر او حوصله سره ژوند تیر کړی هو د ژوندانه حقیقت او معنا هم پدی کښې ده .

ابن الهيثم

ابن الهيثم د عربو له هغو سترو پوهانو او نوابو څخه شميرل کيږي چې اسلامي ثقافت پري د تل دپاره وياړي دالوی نبوغ په لسمه ميلادي پيړۍ کښي د بصري په نابغه خيزه خاوره کښي زېږيدلی او دهغو بصريانو څخه دی چې مصر ته راغلي او هلته ميشته شوي دي .

ده په طبيعياتو او رياضياتو کښي داسي جاوداني نظريي پريښي دي چې نن بصري علوم دهغه نبوغ مرهون گڼل کيږي د لېکوالو په عقیده ننۍ اکتشافات او اختراعات دومره مهم ندي لکه چې څومره دهغو په برخه کښي تيوري وضع کول مهم دي . ده دبر يښنا او بصري آلاتو جوړول د (علم الضوء) پوري تړلي دي لکه چې د (تراث الاسلام) په کتاب کښي ئي ذکر راغلي او وائي چې د ابن الهيثم دا پوهه لوړې درجې ته ورسوله او دا خبره پکښي څرگنده شويده چې (کبلر) د « نور » په متعلق خپل معلومات د ابن الهيثم له آثارونه تکميل کړيدي او دفرانسي يو ستر پوهاند « فياردو » دا خبره تائيدوي او د امريکي د محققو پوهانو څخه د ابن الهيثم په باره کښي داسي عقیده څرگندوي د ابن الهيثم يواځي دانه چې د عربو دنومياليو پوهانو څخه دی بلکه دمنځنيو پيړيو په طبعي علومو کښي داسي لوی عالم گڼل کيږي چې اروپائيانو په بصري علومو کښي دده له آثارونه استفا دي کړيدي چې دهغو له جملې څخه او جربا کن « کبلر » وایتر و دی دده بحثونو د معلوماتو په افق کښي نوی رښائي مينځ ته راوسته « ماهر وف » ددی نبوغ داناوړنه دومره متأثر دی .

ده ويل مونږ چې دبصري علومو په برخه کښي مطالعه کوو او داسلامي علماؤ تحقيقونه د کتنې لاندی نيسو نو مجبور يو چې داسلامي تمدن په عظمت باندی اعتراف وکړو د « ابن الهيثم » تاليف « المناظر » دنور دانکسار په متعلق خورا معتمد کتاب دی چې دا کتاب هموادو او مباحثو له حيشه د معاصرو کتابونو غوندی د نور دانکسار

او دستر گو دساختمان او درنگونو دتکونین موضوع ئی دستر گو په ګاټونو کښی ښکاره کړیده .

مونږ د اقدردت او دومره وخت نلرو چه د کتاب ګرد بحثونه او څېړنی ولیکو مګر دومره وایو چه په منځنیو پیړیو کښی دهغو متینو او شهکار و کتابونو څخه دی چه تراوسه پوری علمی خلك ورته قائل دی او په بصری علومو کښی دیولوی انقلاب مؤجده ګرځیدلی او د پیری مودی پوزی ارو پائی پوهانو تری استفادی کړی دی که څه هم دنور په باره کښی نوی نظریات مینځ ته راغلی خو ابن الهیثم په هغه کښی هم په علمی طرز سره دی کسارته ځیر شوی لیکونکی پدی عقیده ؤ چه عرب په نور و علمی اسلوبونونه پوهیدل مګر کوم وخت چه د الحسن بن الهیثم هغه اثر چه استاذ مصطفی لیکلی و وینی وائی زه دانه وایم چه غربی پوهانو پدی برخه کښی ابتکار ندی کړی او یا مخکښی ندی تللی خو دا خبره په ډانګ پیلې صورت وایم چه «باکون» نه لامخکښی داسی یوسړی په عربو کښی زینیدلی چه د څیړنی طریقہ ئی د «باکون» غوندی علمی وه په عملی څیړنو کښی اساسی عناصر تتبع قیاس مشاهده تجربه او تمثیل ګڼل کیزی مادا ګمان کاؤ چه د څیړنی دالاره دنوی عصر له خصوصیاتو نه شمیرل کیزی مګر له هغی نه وروسته چه «المنظر» او د استاذ مصطفی تعلیقات می په المناظر مطالعه کړل راته څر ګنده شوه چه ابن الهیثم له پخوانه دا رویه غوره ګڼلې ده ددی کتاب مطالعه راته دا فکرو ښه چه عربی شرقی او اسلامی دنیا د «باکون» او «ګاليله» نه لامخکښی د علمی بحثونو زانګووه .

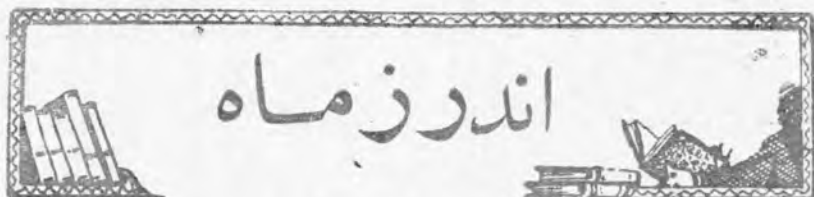
که چا د ابن الهیثم «المنظر» مطالعه کړی وی نو دا خبره به ورته ښکاره شوی وی چه دنور په متعلق د ابن الهیثم نظریه تو پیرلری ده د محققانو پر مخ په بصری علومو کښی نوی باب پرانستی دی .

که څه هم د پخوانیو فلاسفه ؤ دنظریو یادونه شوېده خو تائید شوی ندی بلکه د ده نظریه پخوانیو یونانی حکماؤ په مخالف قطب کښی واقع ده پدی ډول چه

دنظر غشی داسمانونو خواته مستقیماً غزیزی یا انعکاس او انعطاف موجو دیزی داهغه حقائق دی چه دابن الهیتم لوړی قریحی زین ولی دی پخو انی پوهان پدی عقیده وچه دوپانگی لیکه له سترگونه وخی ، دی نور ته په مستقل وجود قائل شویدی په معقولو دلائلو او مثبتوشوا هدوئی دیو نانی فلسفی بطلان ثابت کړیدی ابن الهیتم په بصری پوهنه کسبی دومره لوی ابتکار کړیدی چه (نیوتن) دریاضی ابتکارنه شه کم ندی نو که چیری مونږ په نونسمی پیری کسبی (نیوتن) په ریاضی نبوغ قول کوو باید (ابن الهیتم) هم دیو ولسمی پیری په سر کسبی د (علم الضوء) په برخه کسبی نبوغ او علامه وگهو .

دابن الهیتم لاس په ریاضیاتو کسبی :- دی په دریاضی کسبی هم لوی لاس درلود اودا قدرت ئی مونږ ته د هغه د هندسی تطبیقاتو او معادله تر لونه ښکاره کیزی په فلکیاتو کسبی ئی هم فرضیې منځ ته راوستی دی دیو کتاب هم لیکلی چه په هغه کسبی ئی د اقلیدوس او بولونیوس نظریی راوړی او هغه ئی په فصلونو ویشلی او ځینی دلائل ئی پکسبی زیات کړیدی چه گرد دلائل ئی په منطقی حسی شواهدو متکی دی . ابن الهیتم او فلکیات :- د افلاکو د گرځیدلو په برخه کسبی داسی نظریه ورکړېده چه گرد داسمانونه په یو ترتیب سره چورلی چه د نظریه هم دیونان د فلاسفه و له نظریی نه مغایره ده اودا چه ضوئی شعاع خط دبصری خطو نو په ځای په بصری مباحثو کسبی شامل شوی ډیر نوی والی لری دیونان حکماء پدی عقیده و چه نور دسترگو نه خارجیزی په اجسامو او اجرامو لکیزی نو ځکه مونږ شیان وینو خودی دنور وجود ته په مستقل صورت قائلیزی ددی نظریی سره داپوهه ډیره کامیابه شوه محمدرضاء د فلیکس او استاز وائی چه ابن الهیتم پخپل وخت کسبی د خلکو په نظر کسبی داسی بریښیده لکه چه انشتن زمونږ په پیری کسبی منل شویدی .

ابن الهیتم او فلسفه :- پدی برخه کسبی ئی ډیر تالیفونه کړیدی چه متاسفانه متبعینو لاسونو ته ندی رسید لی صرف (ابن ابی اصبیعه) پخپل هغه کتاب کسبی چه د طبیبانو په متعلق ئی لیکلی دابن الهیتم د ځینو فلسفی نظریو یادونه کړېده

به حال ناتوانان عملاً توجه نهائید!

حس اخوت، همدردی و نو عپرستی، در ضمیر هر انسان فطرتاً موجود است و این احساس یکی از عواملیست که او را از سائر حیوانات امتیاز می بخشد و لی سخن درین جاست که متأسفانه در بسا موارد این پندار نیک تحت الشعاع هوا و هوس، دوستی، مال و دارائی و حب جاه و شوکت واقع میگردد بنابراین در هر جا و هر کسی بصورت عملی آشکارا نمی گردد فقط کسانی که دارای حاکمیت بر نفس بوده و توان آنرا داشته باشند که عوارض مخالف معنویت و انسانیت حقیقی را موقع دست بازی به اعمال و عقاید خویش ندهند میتوانند به مقتضای حس نوعدوستی و اخوت بابنی نوع خویشی پیش آمد نمایند زیرا این طبقه واقعاً از زحمت و تکلیف دیگران رنج میبرند بنابراین مجبور اند کاری بکنند که خود را از شکنجه و فشار وجدان نجات دهند. اینها وظیفه خود میدانند که حاجت محتاجان را به هر ترتیب که باشد تاجای که توان دارند برآورده سازند و نیازمندی آنها را مرفوع نمایند. ممکن مردمانی هم سراغ گردند که حتی احتیاج دیگران ۱- به نیازمندی خود اهمیت بیشتر میدهند و با این که خود ایشان محتاج میباشند به احتیاج خود التفات و اعتنائی نکنند بلکه رفع نیازمندی برادر و هم‌نوع خود را بر هر چیز ترجیح میدهند. شاید تعداد این گروه خیلی کم و محدود باشد ولی همت عالی و ایثار آنها مخصوصاً با وجود عوارض مخالف خیلی ها قابل ارزش و تقدیر است. کسانی که از ثروت و دارائی خود بهره دارند و از عهد و کومک با ناتوانان برآمده میتوانند اگر به ندای احساس باطنی و وجدان سلیم خویش

لبیک میگویند و یک‌حیصه از دارائی خود را درین راه به مصرف میرسانند از یکطرف وظیفه انسانیت و اسلامیت خود را انجام میدهند و از جانب دیگر سعادت ابدی را به خود کمائی میکنند و در مقابل مال جزئی که مصرف نموده اند خو شبختی دائمی را بدست می آرند البته وجود این طبقه دریک توده خیلی ها غنیمت بوده و احساسات شان قابل تقدیر و تمجید است .

اما پناه به خدا از کسانی که با وجود توان و قدرت نه تنها بد یگر ان دست کومک دراز نمی کنند بلکه میکوشند به هر ترتیبی شود ثروت دیگران را نیز صاحب و دارائی نیاز مندترین مردمان هم به جیب ایشان افتد. مادر باره آنها حرفی نداریم زیرا این طبقه اگر مبالغه نه شود از چوکات انسانیت هم بیر و ن شده اند که بحث در پیرامون احوال آنها جز ضیاع وقت چیز دیگری نیست این قدر میگوئیم که خدا به ایشان انصاف و حس انسانیت را روزی نماید .

روی حرف ما جانب کسانی است که لا اقل به مزیت نوع پروری و اخوت اسلامی به ساقیه فطرت انسانی ملتفت بوده اند ما به آنها خاطر نشان می نمائیم که باری به این احساس خویش جامه عمل بپوشانند و انسانیت حقیقی خود را عملاً به اثبات رسانند مخصوصاً درین ایام که فصل زمستان با آن همه مشکلات آمدنی است و حال کسانی که تا اکنون تنها به تامین غذا و لباس و مایحتاج شباروزی حیران بودند و از گون تر گردیده تعداد نیازمندی های شان افزون تر میشود و ناحیه سر دی و احتیاج به هیزم و ذغال بیش از پیش چشم بر راه عاطفه و ترحم هموعان میگردند حالایئید با هم بسنجیم که در قاموس بشریت و انسانیت حقیقی چنین بی عاطفگی و بی مروتی وجود دارد که مارا اجازه دهد با انواع عیش و عشرت افرای بسر بریم و مقتضیات هوا و هوس را سرتاسر از هر راهی که باشد تامین نمائیم و به حال برادر مسلمان خویش که در شدت سرما باشکم گرسنه و تن عریان با یکعده از اطفال معصوم خویش شب را سحر میکند اعتنائی نداشته باشیم .

هغه اسلامي قائد چه د لمړي ځل د پاره یوړپ ته داخل شو

«موسی بن نصیر»

په شلم هجري کال کی کله چه مصر د مسلمانانو په لاس فتح شو نو د لمړي ځل د پاره د مسلمانانو په مغزو کی د شمالي افريقا او یوړپ د فتح کید و مفکوره پیداشو او هغوی وکولی شوه چه په نیم قرن کی د شمالي افريقا ډیری برخي فتح کړي چه د دغی فتحی حقیقی او مشهور قائدان او لیډران عقبه بن نافع فہری، زہیر بن قیس بلوی، حسان بن ثابت غسانی او موسی بن نصیر لخمی ؤ .

مگر کوم یو چه د هغه په ذریعه اسلام مقدس او سپیڅلی دین د لمړي ځل د پاره د یوړپ براعظم ته داخل شو هغه موسی بن نصیر ؤ

موسی بن نصیر د هجري په نولسم کال دامیر المومنین عمر بن الخطاب د خلافت په دوره کی د جزیری په یو کلي کی زبیدلی دی او د بل روایت له مخه په وادی القری یعنی د حجاز په شمالي سیمو کی زبیدلی .

د موسی د نسب په حقله ځنی لیکي چه دی بکر بن ائل ته منسوبی او د هغو پلار (نصیر) د هغو بندیانو له ډای څخه ؤ چه خالد بن الولید په یوه غزه کی له ځانه سره راوستای او نصیر د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم د اصحابو په منځ کی ژوند کوو او د هغه د ژوندانه د تاریخ څخه څرگندیږي چه همیشه دا مویانو طرفدار او د هغوی له موالیو څخه و .

د موسی بن نصیر د ژوند د لمړني دوری په حقله ډیر معلومات نشته لکن څه شی چه معلوم دی هغه دادی چه دغه قائد پخوا له دی چه د افريقا د حاکم په حیث واکل شی ځینو عسکری اواداری مناصبو ته رسیدلی ؤ .

د معاویه بن ابی سفیان د سلطنت په دوره کی د ځینو عسکری حملاتو قیادت په غاړه درلود د قبرس او ځینو نورو ټاپو گانو د فتح په غزاگانو کی ئی اشتراک کړیدی .

موسی بن نصیر اوشمالی افریقا :

په دی باره کی چه شه وخت دغه اسلامی لوی قائد دشمال افریقا واکمی په لاس
واخیستی مختلف روایتونه موجوددی ځنی مورخین وائی چه په ۷۸ یا ۸۷ هجری کال
د عبدالملک بن مروان دسلطنت په دوره کی اوځنی نور داعقیده لری چه په ۸۶ یا ۸۹
هجری کال دولید بن عبدالملک په دوره کی دشمالی افریقا دحاکم په حیث وټاکل
شو او دهغه دټاکلو په حقله ځنی مورخین دا عقیده څرگند وی چه مروان بن
حکم په دوره کی موسی بن نصیر د «مرج راهط» په جگړه کی دمروان د مخالفینو
په ډله کی جنګیده او کسله چه مروان غا لب شو نو موسی
دحان اوسر دساتلو دپاره دمروان لسه زوی چه عبدالعزیز نومیده پناه غوښته او
عبدالعزیز هغه له مرګه خلاص کړ او بیا کله چه عبدالعزیز بن مروان دمصر
دوالی پر حیث مقرر شو موسی بن نصیر ئی هم له ځانه سره بوت لکن ځینی نور
داسی لیکي چه کله چه ، حجاج بن یوسف دهجری په ۷۵ کال دامویانو له خوا
دعراق دوالی پر حیث مقرر شو ، حجاج (موسی بن نصیر) دبصری دماونو په بی
ځایه صرفولو متهم کړ او موسی لپاره ددی چه دحجاج له منګو لو ځان وژغوری له
عبدالعزیز بن مروان څخه ئی پناه وغوښته او عبدالعزیز هغه له خپل ځانه سره مصر ته
بوته خو په هر ډول چدوی موسی بن نصیر د عبدالعزیز بن مروان په دربار کی په مصر کی
ژوند کوه اودهغه قدر او منزلت ورځ په ورځ د عبدالعزیز په دربار کی مخ په زیاتیدو
په دی وخت کی دافریقا والی (حسان بن نعمان) له خپلی وظیفی څخه په مو قتی
ډول د (دمشق) ددربار ته راغی او په دی سفر کی ئی له ځانه سره ډیری نفیسی او بی
نظیری تحفی راوړی او د (ولید بن عبدالملک) ددربار ته ئی وسپارلی ،اموی خلیفه
دهغه له دغه کاره ډیره خوښی وکړه اودی ته ئی دبیرته ستونیدوامر وکړ لاکن څرنګه
چه حسان بن نعمان دببریانو له لاسه پرله پسې شخړونه او ډیر زحمتونه لیدلی و نو ئی نه
غوښتل چه بیرته خپلی وظیفی ته ستون شی نو خلیفه هم دهغه عذر قبول کړ او دمصر
له والی څخه وغوښت چه دشمالی افریقا دچار و داداره کولو دپاره له خپله طرفه

کوم نفر وټاکي دمصر والي لکه چه پورته مو ذکر کړ موسی بن نصیر ئی چه یو
مقتد رقائیدو ددغی دندی دپاره تعین کړ .

موسی بن نصیر دماموریت په لمړني مرحله کی له دیر و مشا کلو سره مخامخ
شو ځکه چه په هغی مودی کی چه دحسان بن نعمان دتللو او موسی بن نصیر د مقرری
په منځ کی واقع وه دبربرو قبیلو په هرځای کی انقلابونه شروع کړل او غوښتل
ئې چه له اسلامی حکومت څخه ځان وباسي مگر بیا هم دافریقا نوی حاکم چه
له پخوار اهیسی دافریقا په چارو کی تجربه درلوده په دیر ه چا بکی سره په هغو غالب
او دوطن په هر گوټ او کنار کی ئې امن قائم کړ موسی بن نصیر دبربرو قبیلو ته
اسلامی پوهان او علما و لېږل چه هغوی اسلامی دین ته را و بولی او داسلام سپېڅلی
احکام هغوی ته بیان کړی نو سم دموسی له سیاست او تجربی سره بربر یانو په هر
ځای کی داسلام منلو ته غاړی کښېښود ی او وروسته له دی چه داسلام په ضد
جنگیدل داسلام مخلص خدمتگاران شول او دهغوی دشجاعت په برکت سره اندلس
فتح او اسلامی دین هلته خپور شو .

موسی بن نصیر دخپلو فتوحاتو په لړ کی (طنجی) ته ورسید او وروسته له فتح کیدو ئې دهغوی
له لړی څخه یو عسکر چه طارق بن زیاد لیږی نومیده دهغوی دحاکم او قومندان په حیث
وټاکه په دی وخت کی دافریقا په شمالی خوا کی دقوط ټبر سکونت درلود او په هسپانیا
دقوطیانو مملکت قائم ؤ، نو موسی بن نصیر دخپلی تجربی په اساس دابنه او بلله
چه دقوطیانو په مملکت یا په بل عبارت په هسپانیا حمله وکړی ، ځکه چه له یو
پلوه به دبربریانو له داخلی شخړو خلاص څخه شی او هغوی به د نوی دشمن په لوری متوجه
شی اوله بل پلوه ځکه چه دبربریان اسلام ته تازه داخل شوی ؤ دجهاد او غزا
شوق ورسره زیات ؤ او هم ئې غوښتل چه په کومه اندازه چه دمسلمانانو په ضد
جنگیدلی باید هغومره داسلام دخپریدو دپاره وجنګیزې، نو هغه ؤ چه موسی بن نصیر
درجب په میاشت «۹۲» هجری کال اوه زره عسکر دطارق بن زیاد په مشری

داندلس خوانده و استول، مکر بنائی چها خبره هم یاده کړو چه موسی بن نصیر داسی کاربی داموی خلیفه بی له اجازی نه پرته نه و کړی او وروسته له هغه چه له خلیفې ئی اجازه واخسته بیائی هم بی له تجربی په داسی مهم کارپیل ونه کړ او پخواله دی چه په «۹۲» کال کی اوزره نقره دطارق په قیادت واستوی ، پخواله هغه ئی په «طریف بن مالک» یا «طریف بن آغر» دخلور سوه تنو په مشری په « ۹۱ » کال کی هغی خوانده و استول، چه ددغه گروپ په ذریعه له یو پلوه «یولیان» صداقت (۱) معلوم کړی اوله بل پلوه دلبسکر دپاره دتلووشی لاری غوری کړی ، نو کله چه طریف بن مالک ساحل ته ورسیدد « یولیان » کښتی ددوی دوو او دپاره تیاری ولاړی وی او کوم وخت چه طریف بلی غاری ته ورسیده دا ورته ثابته شوه چه مسلمانان کولی شی چه اندلس فتح کړی او هم په دی خبری مطمئن شو چه « یولیان » په خپله وعده کی صادق اود مسلمانانو مرستیال وی نو طریف بن مالک بیرته شمالی افریقا ته را وگرځیدا و موسی ته ئی پوره معلومات ورکړل نو موسی بن نصیر لکه چه پورته مو ذکر کړ وروسته دخلیفه له اجازی او پس له چیر تفکره طارق بن زیاد ئی ددغی دندی دپاره غوره کړ او په «۹۲» هجری کال درجب په میاشت کی ئی داوه زرو (۷۰۰۰) عسکرو سره اندلس (هسپانیا) ته و لیزه .

[۳۱د مخ پاتی]

ده د حق او عدالت نه پوره ملاتړ کړی دخدای د تقرب اود ژوند دښه کید لو وسیله ئی هم دا دوه شیان گڼلی دی دده نظریه دنوروا سلامی فلاسفه و نه توپیر لری چه فلسفه اودین د حق او عدالت په برخه کښی یوه غایه لری مکر دی فلسفه د حق در سید لو او په هغه باندی دپوهیدلو یواځنی رڼا کښی داود دابن الهیثم د علمی نظریو خونمونی .

(۱) یولیان ددبسته حاکم او د «قوط» د مملکت تابع ؤ ولکن ده مسلمانانوته داندلس په فتح کېدو کی دمرستی وعده ورکړی وه .

قرآن و فلاسفه

شکی نیست که قرآن وقتی نزول یافت که پرده سیاه و تاریک جهل و وحشت عالم بشر را فرا گرفته بود برخلاف «ماخلقت هذا باطلا» دنیا باین بزرگی نزد بشر یک چیز عبث و ناچیز، معلوم می گردید، بشر خود و انسانیت را هیچ نشناخته علی الرغم کرامت خداداد خویش سخت بر علیه اخلاق و تهذیب تاخت و تاز داشت، مزایا و محاسن انسانیت شدیداً تحقیر و اذیت می گردید.

درین وقت قرآن نزول یافته عرب و وحشی در یک زمانه کم و کوتاه در سایه این کتاب بوجه خوب اصلاح و تربیه شده و گذشته از آن در ملل دیگر نیز تأثیری بخشیده اعمال و عقایدشان اصلاح گردید بشر درین وقت ملتفت شد انسان در زندگی مادی و معنوی به راهنمایی و تنظیم احتیاج دارد و این کتاب مقدس این وظیفه مهم را بخوبی اجرا نمود آری قرآن کتابیست که آفریده آن بگفته سعدی:

یتیمیکه ناکرده قرآن درست کتب خانه چند ملت بشت

کتابهای مقدس سابق یک دم بمقابل آن در حالیکه هنوز بتمامه نازل نشده بود خضوع و شکست کرد و عده زیادی از پیروان آن کتب باین کتاب (قرآن) گرویدند ولی عده هم کمافی السابق از راه تعصب و جهل راه ضلالت و گمراهی را تا امروز پیش گرفته اما برخی از فلاسفه بهر دین که هستند در اثر اینکه از بحر بی پایان علم و فرهنگ بهره کافی برداشتند و از تاریکی تعصب بیرون آمده به بزرگی و عظمت این کتاب آسمانی پی بردند و به مزایای فوق العاده آن اعتراف نمودند.

تولستوی فیلسوف معروف دنیا در کتاب (حکم محمد ص) خودم نویسد: انسان اگر بخواهد که اصل و ماهیت دین اسلام را درک نماید باید بقرآن مراجعه و محتویات آنرا بدقت مطالعه نماید این وقت بوی ثابت می گردد که این کتاب مشتمل بر حقایق بوده تعلیمات خیلی عالی و جامعی دارد و علاوه کرده میگوید: در قرآن آیاتی نزول یافته که مقام عالی این دین (اسلام) بر سایر ادیان و پاکی روح آورنده این کتاب و قرآن «بخوبی ازان محسوس می گردد»

سدیویکی از مستشرقین فرانسوی در تاریخ عرب و اسلام و زندگانی حضرت محمد (ص) کتابی نوشته و در باب قرآن نگاشته است: آداب و احکام، اصل و اساس قرآنی تماماً بر حکمت و فلسفه، عدل و احسان بناء یافته مرام و هدف اصلی آن صرف بیان و اظهار حق و حقیقت بوده میکوشد که در دنیا از کردار و عمل زشت و خلاف بشریت جداً جلوگیری بعمل آمده موارد و اسباب ضلالت و گمراهی از میان رفته و بشر بر شد فکری و اخلاقی خود نایل گردد.

لومانس امریکایی می گوید: قرآن نوری است بسیار بزرگ و عالمگیر که هیچ گاه منطقی شدن نیست، زیرا آن در حقیقت نور خدای بزرگ است. مارکس انگلیسی داکتر فلسفه گفته: قرآن کتابی است که پیامهای خدا (ج) را در تمام ساحه دربرداشته پیشوایان و معلمین بزرگ و نوابغ عصر کنونی تعلیمات، نشوونمای ذهنی و رشد فکری خود را از آن به پایه تکمیل رسانیده اند. وی عقیده دارد که اگر طبقه بشر رهنمائی خویش را از قرآن می جوید شك نیست که از نوابغ وقت و زمان خود بارمی آید.

کازهرسکی گوید: قرآن کتابی است خیلی دلچسپ که در آن اخلاق، مدنیت معقول، علوم سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، وعدو وعید و غیره احکام و قوانین که بحیات مادی و معنوی نوع بشر تاثیر داشته باشد وجود دارد. ساواری فرانسوی درباره قرآن چنین نظریه قایم نموده: دنیا نظیر قرآن را در تاثیر و جالبیت نه دیده و نه می بیند.

بلد مستشرق معروف در باب قرآن اینطور قول کرده: اهمیت و بزرگی قرآن روز بروز روبه تزاید خواهد بود.

پیر لامنس مسیحی به قرآن چنین عقیده نشان میدهد: نور قرآن روز بروز در جهان بشر پهن شده حیات بی جنجال و صلح و آرامی را در سایه آن انسان سراغ خواهد توانست زیرا آن کتابی است که در جامعیت خود مثلی از خود ندارد و چشم بشر بهتر از این کتاب کتابی را نه دیده و نه می بیند.

اد موند بورك انگلیسی در اهمیت قرآن چنین ابراز نظر نموده است قرآن کتابی است که چشم بشر از بدو خلقت مانند آن کتابی ندیده .

ازولتر که یکی از دانشمندان معروف انگلستان است راجع باینکه مهمترین کتب در دنیا کدام خواهد بود پرسیده شد : وی پاسخ داد که مانند قرآن در جامعیت و بزرگی کتابی نخواهد دیده شده باشد و یا دیده شود . این کتاب در باب عقیده توحید و اخلاق فاضله یک راهنمای بسیار بزرگ ، دشمن شرک و مخالف سخت سر نظام کشیش و تثلیث است . وهم وی رأی داده میگوید که هر کلمه این کتاب مشتمل بر چندین حقایق بوده روابطی را میان پیروان خویش ایجاد نموده که بالاتر از مسایل زبان و نژاد و رنگ و غیره بشمار می رود .

این دانشمند عقیده دارد که : قرآن یک کتاب علمی ، اجتماعی ، تهذیبی ، اخلاقی تاریخی ، سیاسی ، عمرانی ، اقتصادی ، جزائی ، حقوقی و غیره بوده برای دائم قابل پیروی و بود سعادت بشری در آن مرموز است اگر کسی خواسته باشد دینی اختیار نماید که بر یکتا شدن درست استوار بوده بدرد بشر بخورد و هم باعث و علت پشرفت حیات و زندگان یادی و معنوی انسان ها شده بتواند باید دین مبارک اسلام را اختیار نماید که بیک کتاب مانند قرآن معظم اتکا دارد .

ژول لابوم میگوید : اگر اقوام و نژاد مختلف دنیا : خاصاً طبقه خواص بنظر انصاف و عدالت تمدن و علوم قبل از اسلام و ما بعد آن را مطالعه و مقایسه بکنند خواهند دانست که علوم و فنون ، اخلاق و انسانیت توسط قرآن بدینا آمده و به ذریعه مسلمین باین کره خاکی انتشار داده شده این مرد ذکی علاوه کرده میگوید : قرآن برای ابد بحیث یک دستور العمل بشر در جهان باقی مانده عقلا و متفکرین در خلال از منه واعصار باندازه فهم و ذكاء خود از آن بهره خواهند برداشت .

گوته فلیسوف شهیر آلمانی گفته : من در اول به قرآن بنظر سطحی دیده و اعتنائی بآن نمی کردم اما طولی نکشید که قرآن توجه مرا بخود جلب نموده بحیرت پیچاند سپس مجبوراً باصول مقررات آن سر تنظیم فرود آورده آنرا بزرگ شمردم زیرا مقاصد این کتاب بسیار عالی ، عظمت و بزرگی آن پایانی از خود ندارد .

دقرآن کریم مکی اومدنی عهدونه

قرآن کریم په دوو مختلفو او متمایز عهدونو کښې نازل شوی دی چې یوه ته یې مکی او بل ته یې مدنی ویل کیږي. هغه عهد چې د نبوی هجرت څخه مخکښی وهغه مکی او هغه چې وروسته و مدنی عهدنو میږي، دغه هجرت د دوو عهدونو په منځکښ یو فاصل حد ګڼل کیږي همدارنګه دغه هجرت د قرآن کریم د دوو اسلوبو په منځکښ یو فاصل حد دی. د قرآن کریم اسلوب داسې قوی او بلیغ و چې د هغه سره هیڅ یو اسلوب مشابهت نه درلود او نه د هغه مقام او درجې ته رسیدای شو. د قرآن کریم اسلوب د مخا طبعیتو د تقسیم سره متناسب او د اجتماعي حالاتو او تشریعي سیاست سره مطابقت درلود که څو د قرآن کریم په اسلوب کښې دقت وکړي نو ورته به معلوم شي چې قرآن کریم د هغو حادثاتو لپاره چې په اسلام باندې تیر شوي دي یوه صادقه او روښانه آینه، او د حضرت محمد «ص» د دعوت لپاره یو ښه مسلك او د خلکو لپاره یو روښانه ډیوه وه بلکه قرآن کریم د نفسی تحلیل لپاره یو پراخه میدان و.

هغه آیتونه چې په حضرت محمد ص باندې په مکی معظمې کښې نازل شوي دي د دغو واهو آیتونو موضوعات اعتقادي امور و او په ایماني جنبې یې تعلق درلود او دا ځکه چې هغه وخت کښې دمکي معظمې خلک د باطلو عقیدو خاوندان و هغو، د بتانو عبادت او اطاعت کوه او د الله تعالی سره ئې چې و احداو شریک دی شریک راوړه. د هغو دین عناد او له حق څخه سرغړول، له خپلو عقلو څخه ئې کار نه اخستل، فکر او سنجش ئې نه کوه د سختو طبائعو څښتنان او په تقلید کښې کلک او ټینگه و، دیني او مذهبي امور ئې په تقلیدي جامو

څه این نیز عقیده وی است که گفته هر قدر که دنیا عقلا و علماً انکشاف و تکامل کرده میرود بزرگی قرآن نیز بهمان اندازه ثابت شده خواهد رفت.

فولد خاور شناس آلمانی می نگارد: قدرت اقناعیه و نیروی منطق و برهانیکه در قرآن دیده شود هر وقت باشد قلوب عناصر مخالف خود را بخود جلب کردنی است.

کسبی ادا کول ، دپلرونو متابعت بی کوه اودیتنه ئی نکتل چه آ یازمونز پلرونه دحق لاره نیولی ده ییادچه په باطله روان دی ؟ او کله چه به هغوته وویل شو چه تاسی دالله تعالی او امر ووا حکامو متابعت و کپی بی ۽ نو هغو به وویل چه مونز دخیل پلرونو متابعت کوو او هر شه چه هغوی کوی مونز به هم دهغو په شان رفتار کوو . حضرت محمد ص دمکی دخلکو په منځکسبی دحق غزپورته کړ او دا اعلان ئی وکړ چه دالله تعالی دعبادت او اطاعت څخه پرته دنوروشیانو عبادت او اطاعت باطل اوبی اساس دی یواځی الله تعالی دعبادت او اطاعت مستحق دی ځکه دهرشی موجد او پیدا کوونکی دې اوهرشی دهغه په امر او حکم سره وی . هغه بتان چه خلک ئی عبادت کوی له خبرو ، اوریدلو ، اولیدلو څخه عاجز دی چاته کوم ضرر او نقصان ، فائده او نفع ندرسوی ، اونه دخپلو تابعانوا وعبادت کونکو ملا تړی کولای شی . منکر خلکو له حق څخه خپل مخونه وگرزول اوترینه هغه وکړه ، خپل عنادا ووسر غړو لوته ئی دوام ورکړ او دحضرت محمد ص په ضرر او اذیت کسبی لکیاشول . مکی سورتونو به کله خلکو ته دقیامت دورځی حالات اوسختی بیانول ، اوددورخ له سخته عذاب څخه ئی ډارول ، بالعکس کله به ئی هغوته دجنت صفتونه کول اودهغه نعمتونه ئی ورته یادول ، اودهغو په منځکسبی ئی دامید او دهیلی دروازی خلاصولی . اودهر یوه نظر او فکر ئی دی ته اړوه چه دوی دطبعیت مشاهده وکړی او دالله تعالی دکامله قدرت او بالغه حکمت دآثارو اونیو ځنی پند او عبرت واخلي او ورته داحقیقت معلوم شی چه ایجاد او تکوین دالله تعالی څخه صورت مومی اوهرشی دهغه په امر سره پیدا کیژی .

او یواځی هغه لره عبادت او غاړه کیښودل شته بل څوک اوبل شی له دغه حق او صفت څخه لریدی . خلکو ته ئی دپخوانیو اوتیر شویو قومونو حالات بیانول ددی لپاره چه دوی دهغوی دظلم اودسر غړولو له بدو او خرابو نتایجو څخه خبرشی اوترینه پند او عبرت واخلي او ییاحق ومنی او دحق په لاره روان شی بل مدنی عهددی په دی عهد کسبی مدنی سورتونو خلکو ته احکام او تشریعی اموروښودل ځکه د مدینی خلک اهل کتاب اودمکی دخلکو په شان عنادا ودرشک عقیده نه درلودنو ددی اختلاف په اساس سره دقرآن کریم دمکی اومدنی اسلوب په منځکسبی فرق موجودو .

اسلام و عوامل انتشار آن در عصور مختلفه

مؤرخین عموماً در قسمت کیفیت شیوع دین مبین اسلام که در قدم اول به جنگهای بزرگی مواجهه شده است و به تمام این نبردهای خونین به رهنمائی حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و سلم مقابله بعمل آمده به تکان و به توقیفی دچار شده اند. تا اینکه بحقیقت دین مقدس اسلام سر تسلیم گذاشتند و عقاید مزخرف و باطل و تقالیدی که سالیان دراز در همه اکناف و اطراف سرزمین عرب ریشه دوانده بود از میان رفت و به قبول دعوت اسلامی حاضر گردیدند و حیات باسرف و مسعودی را بدان کما فی نموده بالخاصه همینکه در مدت بسیار کوتاهی دساتیر اسلامی در میان طبقه مسلمین و حتی مخالفین دین اسلام (یهود و نصاری) جامه عمل پوشید بود مؤرخین را بیشتر بدیشت و حیرت مواجه ساخت.

ما درین خصوص دستورهای اساسی را که در روحیه هر عصر مؤثر است به اساسات دین ارتباط کاملی دارد تفسیر کرده بعواملی که کمتر درین زمینه مؤثر است نیز تماس میگیریم.

پیشرفت دعوت در آغاز امر:

الف- عوامل خارجی.. عبارت از مفاسدی است که بشمول جزیره عرب تمام جهان را فرا گرفته بود، و وضع زندگی پر آشوب مردم که با ساس عقاید مختلف و عادات و رسوم بیجا و مزخرف ریخته شده بود در نتیجه مردم را بجنگهای خونین سردچار ساخت در آن آوان که عقاید و معبودان متعدد و مختلف الانواع حکمفرما بود بآنها در ساحه عقیده که آنرا عقل سلیم قبول نماید و معبودی را که ذوق و احساسات فطری بآن میلان نماید یافته نتوانستند بجز آنکه سنگهارا تراشیدند و از آن خداها ساختند و آنرا پرستش و بآن سرخضوع نهادند و از آنها استعانت جستند و باین جور عقاید سست و پایدار و عقیده باطل شان حقایق را پوشانیدند

و حقوق ضعفاء را پامال نمودند و هر نوع استبداد و تجاوز را بر آنها روا پنداشتند و از مجالست شان استنکاف ورزیدند بردگی و برده فروشی را امر مباح و جایز دانستند و هم اشخاص بزرگ و معتمد شان اشخاص صاحب ثروت و قوی با زو و جاهلتر شان بود ایشان در سبیل گرد آوردن متاع دنیا آبرو و شرف انسانی را یکسو گذاشتند و عقد باطل و با بهترین وسیله بگر آوردن اموال بود اموالیکه بوسیله آن شرافت و کرامت انسانی را پامال میساختند و اموالیکه بدان تجارت غلامی و غلام فروشی رنگ می گرفت خلاصه که در پیشرفت این تجارت شان از هیچگونه تجاوزات و بی حرمتی های ناسزا دست نگرفتند تاریخ شهادت میدهد که عبدالمطلب جد رسول صلی الله علیه وسلم شخص بانفوذ و ثروتمند در بین قبیله شان بوده و شخصیت ممتازی را بدان قایل بودند و زنانی بسیاری داشت ولی با وصف آن از نعمت پسری بهره بود و همیشه از ندا شن اولاد ابراز یأس و تاسف مینمود و بالا خره نند کرد که اگر خداوند باوده پسر ازانی فرماید نجیبترین او را در بدل شکران این نعمت بدر گاه الهه شان قربان نماید و نیز تاریخ نقل میکند که قبیله قریش ولید بن عتبّه را به نزد محمد (ص) فرستادند تا به او مال فروانی عرضه کند و هم به نمایندگی قوم با و بگوید که هر قدر مالیکه تو خواسته باشی در تادیه آن حاضریم طوری که احدی در ثروت به تو همسر شده نتواند و هم حاضریم که شمارا به سیادت و ریاست این قبیله پذیرفته بجزرای و مقتضای شما کاری نکنم و پیرو رأی و ریاست شما باشیم طبعاً آنها درین پیشنهاد عقیده داشتند که هدف آنها در زندگی تنها ثروت و دارائی و گاهی هم قدرت سلطه است و بدین ترتیب این افکار و پندار های مزخرف و باطل همیشه در بنیان عقائد و هدف های او رخنه وارد میکرد و با اساس آن حیات هزاران دختران معصوم و مظلوم را از بیم فاقه گی و عار پامال نموده و آن اجسام لطیفه را زنده بگور می کردند و مبارزات قومی و عصبیت های محلی از عادات راسخه شان شمرده می شد پس این سلسله بی مبالاتی و بی اعتنائی ها و اتلاف نفس های بی گناه که همه اسباب هلاکت و نکبت را بار می آورد و در هر لحظه عاقبت خویش را بخطر مواجه و حال شان را واژگون می پنداشتند

در چنین مواقع انتظار چنان دستوری را میبزدند که این توده فلاکت زده و شوم را از خطر هلاکت ابدی نجات داده و در شاهراه حقیقت و ثابت رهبری کسند بالاخره درین وقت تیره و تاریک عصریکه عنقریب روبه فتاوا انحطاط نهاده و بالخاصه جهان عرب زندگی تیره و تاریک داشت و طبقه مظلومی که همیشه با تعدی و جور اجتماع دست بگریبان بود و هواخواهان این رسوم مزخرف و تقلید بی جا هنوز هم باین آرزو بودند که این طبقه همیشه خوار و ذلیل و در اسارت غیر انسانی شان باشد تر دیدی نیست که این طبقه مظلوم مرکب از طبقات ستم دیده و ضعفاء و یتیمان و بیوه زنان بی سرو پابوده و بار دوش جامعه شناخته میشدند ازینجاست که بسیاری از زنان که در حلقه اسلامی شامل شدند نه تنها از مردان سبقت جسته اند بلکه بمردان باعث شدند که در پناه بیرق محمدی اخدموقع نمایند چنانچه کیفیت شریایی حضرت عمر رضی الله عنه بدین مبین اسلام شاهد این مدعا است که خواهرشان در مورد اسلام آوردن عمر (رض) را ول مهمی را بازی نموده است و همچنین در قسمت ضعفا و فقرا عیدیه شده است که بدون ذریعه تهدید و تعذیب بر ضاء و رغبت فطری شان باین دین جدید روی آورده اند چنانچه کیفیت اسلام آوردن حضرت بلال، عمار، صهیب (ص) این مدعای ما را خوبتر تأیید می نمایند.

(ب) حقیقت وجود هر مبادی دین اسلام :- عقیده نوین که مردم را بدین جدید (اسلام) رهبری کرد نخست بمعرفت وحدانیت خداوند (ج) ایشان را واداشت و از ورطه جهالت نجات و به صراط المستقیم سعادت رهنمائی کرد حکم و حق مساوات را فیما بین الناس پخش نموده و به صاحبان ثروت و قوت اهمیتی قابل نشده بلکه فرمود هیچ عربی بر عجمی جز به تقوی برتری نداشته و از باب خر دونیک عمل و پسندیده را تحسین کرد و بروی این اساس تقوی و برتری بر اساس اعمال و شمایل پسندیده اسلام طرح شد و فرقی که درین مورد در بین آن طبقه بوجود آمده است محض در قسمت علم و دانش اشخاص بوده است.

دین اسلام تنها بآن هم اکتفا نکرده بل بنیان رسوم قبیحه را که اسباب فساد جامعه را فراهم کرده بود از یخ بر کند سفاکی‌ها و زننده بگور نمو دن دختران معصوم و پاک را بدستور آیه مبارکه (وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ الْإِبْرَاءَ لِحَقِّهَا) نهی فرمودند یعنی قتل ننمائید نفسی را که حرام گردانیده است خدا و ند مگر بحق. و نیز فرموده اند که (وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ) یعنی «هلاک منما ئید اولادتان را از خوف فقر و گرسنگی ما رزق مید هیم ایشان و شما را» و هم به زنان که قبل از بوجود آمدن این دین مانند حیوانات خرید و فروش می شدند اسلام مرتبتی را قائل شد و حقوق آنها را عادلانه تثبیت نموده و حیات سعادت مندی را بآنان نوید داد و در جمیع نواحی زندگی مال، زناشویی، تعلیم، میراث و غیره حصه گرفتند و ی همرفته بزرگترین هدف انتشار این دین مقدس آسمانی استقرار صلح و سلام و رفاهیت اجتماع و تعمیم عدالت میان مردم بود و بس و بروی آن دشمنی ها و قتل نا مشروع را از میان برداشت و بدستور آیه کریمه (قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَقَاتِلُوا بِكُمْ) و لَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ) یعنی در راه خدا با آن نا نکه با شما مقاتله میکنند قتال نمائید و تجاوز نکنید که خداوند تجاوز کاران را دوست ندارد. شخص را وقتی میتوان مسلمان صحیح نامید که بحضور خدا و ند (ج) قلباً تسلیم باشد این امر به شخصی صادق است که به پیرایه این حدیث شریف آراسته گردد «المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده» یعنی مسلمان کسیست که دیگر مسلمانان از زبان و دستش در امان باشند و در پرتو این دستوارت مردم هر چه بیشتر سعی نمودند که از مبدأ عدل و مساوات این دین جدید (اسلام) پیر وی نمایند و از جنگ و استبداد و تطاول غیر عادلانه که سالیان دراز دست بگریبان بودند خویشتن را برهانند و با لخاصه آن مظلومان و فقراء که از همه شدید تر تحت فشار و تهدیدات جگر خراش سرمایه داران خود بین و بنده طلب اسیر آمده بودند برای تحصیل حق آزادی خلقی و طبیعی شان اهتمامی مزیدی بخرچ دادند و در جستجوی حیات با شرف و سعادت تمدن آزادی توجه خاصی مبذول داشتند تا که این فرصت مناسب

برایشان دست داد و مطابق این وعده و ارشاد خداوندی (وعد الله الذين آمنوا امنكم وعملوا الصالحات ليستخلفنهم في الارض كما استخلف الذين من قبلهم ، ولیمکن لهم دینهم الذی ارتضی لهم ولیدلنهم من بعد خوفهم أمنا) در سایه ایمان و اعمال صالحه خودها خلافت زمین و قدرت و حریت دین نصیب شان گردید و خداوند کریم خوف و اضطرابات شان را به امن و سلامتی مبدل ساخت و آیه مبارکه (و نرید ان نمن علی الذین استضعفوا فی الارض ونجعلهم أئمة ونجعلهم الوارثین و نمکن لهم فی الارض)

گوش داده در تحت سایه هماپایه اسلام پناه آوردند دست تظلم بربریت و وحشت را که در نظر عقائد بدملوک الطوائفی امر مباح بود از دامن شاکوتاه ساختند ، تر دیدی نیست که نظام و تعالیم اسلامی مطابق عقل سلیم بوده از اینجا است که در وهله اول اشخاص با خرد و ارباب ثروت و صاحبان نفوذ با آنکه به تعداد کم بودند بدعوت رهبر اسلام و حامل دین جدید لبیک گفته و بکمال افتخار دست بیعت دادند و به پیشگاه اله واحد سر تسلیم نهادند و قربانی های جانی و مالی را برای پیشرفت این هدف عالی متقبل شدند و بزرگترین این اشخاص را میتوان به رجال برجسته حضرات ابوبکر و عثمان و عبدالرحمن بن عوف (رض) یادداشت نمود و بعد آنکه دامنه دین اسلام بکهمک خداوند ج بروی زمین! انتشار یافت مردم جوقه جوقه در حلقه دین اسلام درآمدند .

ج- روش دین در نشر قوانین :- نخستین بار دین اسلام با اساس تقاضای عصر و ملائمت احوال عارضه روشی را پیش گرفت تا بحسب آرزوی مردم سازگار افتد هیچ اشکالی به جلو نظر شان مجسم نشد که باعث به اختلال عقیده شان گردد طوریکه در آغاز دعوت دفعه آبه ترك رسوم و تقالید مزخرف امر ننمود بلکه نهجی را تعقیب می نمود تا بدان بتواند این رسوم مزخرف و عقائد باطل و تقالید بی جارا به مرور زمان محو ساخت. و رسوم و عادات نوین مطابق ذوق فطری و قبول عقل سلیم عوض کند چنانچه بار اول از مسکرات در وقت نماز نهی فرمود « ولا تقربوا الصلاة

و انتم سکاری» یعنی به نماز نزدیک نه شوید در حالیکه شما سکران و مست باشید و متعاقباً ضرر شراب را از مفاد آن بیشتر وانمود ساخت «و یسئلو فک عن الخمر و المیسر قل فیهما اثم کبیر و منافع للناس و اثمهما اکبر من نفعهما» یعنی پیرسان میکنند ترا ای محمد از خمر و قمار بگو در آن هر دو گناهی است بزرگ و هم فائده است برای مردم ولی گناه آن بزرگتر از نفع آن میباشد و سپس حضرت خداوند ج این آیه کریمه «یا ایها الذین آمنوا انما الخمر و المیسر و الا نصاب والاذلام رجس من عمل الشیطان فاجتنبوه» نازل فرمودند که از آن حرمت شراب دانسته میشود .

سائر ارکان اسلامی برای اینکه قبول آن بمردم دفعه اول دشوار تمام نشود در اوقات مختلفه که قبول آن برضاً و رغبت خودشان صورت گرفته میتواند فرض گردانیده است .

(د) : - روش دین در دعوت :- دین اسلام در بدو نشئت طریقه سهل و آسان را تعقیب نمود زیرا رسول صلی الله علیه و سلم در آغاز دعوت باسلام الی زمانیکه مأمور بدعوت علنی و آشکار نشده بودند وظیفه دعوت را بطور خفی انجام میدادند و سپس حضرت باری تعالی بر رسول صلی الله علیه و سلم بجزای آیه کریمه «وانذر عشیرتک الاقربین» یعنی بترسان خانواده نزدیکتر خود را . دستور دادند که بدعوت کسب فعالیت نمایند و اولتر از همه در انذار فامیلی خود مأمور و سپس بدستور آیة مپار که «فاصدع بما تؤمر و اعرض عن المشرکین» توجه حضرت رسول صلی الله علیه و سلم را در خارج خانواده معطوف ساخت البته تمامی این دستورات و اوامر الهی چه سری و یا علنی بر وفق آداب پسندیده و حکمت بالغه اوست و نیز فرمودند که «ادع الی سبیل ربک بالحکمة و الموعظة الحسنه و جادلهم بالتی هی احسن» یعنی در راه خدا به حکمت و پند نیک دعوت نما و مجادله کن به ایشان به آنچه که پسندیده و نیک است .

شخصیت رهبر و پیامبر اسلام :- نخستین دلیلی که به شخصیت برجسته پیامبر اسلام گواهی میدهد کتاب اوقر آن پاک است چنانچه حدیث عائشه ام المومنین مؤید این

قول است و روی همین شخصیت گزیده و ممتاز خود آنحضرت توانست که اهداف عالی و برجسته خود را بسرعت پیش ببرد و آنقدر اخلاق عظیم داشتند که اگر کس به پیشگاهشان هر چند کلمات تند را استعمال میکرد گاهی در مقابل آن آثار گرفتگی و خشونت در جبین آنحضرت صلی الله علیه و سلم بظهور نمی رسید و گاهی هم در قسمت قضاوت ذات الیمنی میان اصحابشان سخنان زشت و کلفت از زبانشان نه بر آمده است و بر رسول صلی الله علیه و سلم اختلال مزاج عارض نشده بل بجبین کشاده به مرضای جانبین میپرداخت و اگر صحابی متخاصمین را از این که سخنان لایعنی و غیر مؤدبانه از زبانش تراوش مینمود کدام تهدیدی هم نمیکردند و بل از آن منع فرموده و میگفتند «دعه فان لصاحب الحق مقالاً» یعنی هر کدام از متخاصمین که خویشان را ذیحق میدانند گفتنیها دارند، و کسی هم نمیتوانست که به چرب زبانی ناحق را حق سازد و جمله های کوتاه و پرمعنای که بدان ناحق را زیب و آرایش میداد با ثبات آن رولی بازی نمیکرد و دانش و خرد به بردن دعوی تأثیری نداشت بل یگانه ذریعۀ تثبیت حق به شهادت قول «لا اله الا الله و ان محمداً رسول الله» بود، چه این اوصاف ممد وحه کرم و نوازش خداوندی است که افضل مخلوقات خود را به زیور چنین خلق عظیم و پسندیده تزئین بخشیده است و در حق آنحضرت صلی الله علیه و سلم میفرماید - ولو كنت فظا غليظ القلب لانقضوا من حولك - و اگر ترش رو و سخت دل میبودی از ماحولت پراگنده میشدند و خداوند در آیه مبارکه (لقد جاءكم رسول من انفسكم عزيز عليه ما عنتم حريص عليكم بالمؤمنين رؤف رحيم) عطف و مهربانی و کمال اخلاقی گزیده آنحضرت صلی الله علیه و سلم را بیان فرمود.

تزدیدی نیست که شخص حضرت پیامبر و یاران او رول مهمی را در راه پیشبرد مقاصد عالی و اهداف مقدس اسلامی بازی نموده اند و حقیقتاً رهبر دین باید اولتر از همه باصلاح خود پرداخته و خویشان را به پیرایه دین طوری تزئین دهد که سجا یا و اخلاق آن از مزایای قوانین و ارشادات او نمایندگی کند در گفتار کردار و پندار و لبسه و غیره به مقتضای شؤونات دین و مذهبش سلوک نماید البته بروی این طرح دعوتش زیاده از همه عوامل مورد قبول واقع میگردد چنانچه مبلغ این دین اسلام باوصفی که مردم

بقبول آن مذهب و در ورطه تردد واقع بودند ولی همینکه این مردم سراسیمه و راه گم رهبر خویش را به عالیترین مقام بشریت یافتند و مردانگی و تقوی برانندۀ او را بنگاه عقل و دل ملاحظه نمودند و احسان و شفقت او را در مقابل مشقات، بردبارتر از همه وفدکاری او را در مقابل روی آوردن رفاهیت پیر وانش از نزدیک مشاهده نمودند درین وقت هیچ تزلزلی در بنیان عقیدۀ شان در قسمت قبول این دین جدید راه نیافت طینت شان از شبه و تردد پاک گردید و باطمینان خاطر بآن پایدار و ثابت ماندند و شخصیت پر نور و بزرگوار حضرت رسول صلی الله علیه و سلم چون اشعه قرص آفتاب بروی عالم پخش شد و همه مردم وزن ثروتمند و بی بضاعت حروغلام به اندک زمان با تحمل مشقات و مشکلات روحی و جسمی باین عقیده گرویدند و مبادئی دین آن رهبر بزرگ را با جبین کشاده استقبال نمودند و در عصور مابعد در زمان خلافت حضرات ابوبکر، عمر و عمر بن عبدالعزیز پیشرفت های شایانی نصیب این دین مقدس گردید -

دوم: عوامل داخلی انتشار دین درین عصور مختلفه -

اسلام بین روح و ماده است .

شرقی ها و غربی ها همه در برابر همزایی دین مبین اسلام سر تسلیم نهاده اند طوری که اختلافات عصور در بنیان خصائل و شمائل این دین مقدس اندکی رخنه هم نتوانست که وارد سازد بل دامنۀ اسلام بمرور زمان توسعه یافت ممالک دور و نزدیک در خلال آن ایام الی عصر امروز به شرفیابی این دین مقدس موفق گردیدند توانستند که راز زیست باهمی را در مبادی اجتماعی این دین مقدس سراغ نمایند ، و رستگاری حیات فردی و اجتماعی از آن بدست آورند و برهبری این دین و سیلۀ راز و نیاز بخدا یافته و در تهیه اسباب که مرضای آن را تأمین نموده بتواند متشبث شدند، صفای دل، آرامی خاطر، آدمیت، مجد، و بالاخره تمام این رازهای موفقیت و رستگاری را در گنجینه های تعلیمات اسلامی نهفته دیدند و چنانچه آن رهبر مخلوقات میفرماید «المسلمون تتكا فادما و هم ویسعی بذمتهم ادناهم و هم یدعلی من سو اهم»

این حدیث که مساوات خونهای مسلمان و حقوق آنها را با قوت اجتماعی شان بیان میدارد کمال ارزش روحی و صفات قلبی و ایمان را سخاوت آنها را نیز میرساند که ایمانداران و مسلمین تفرقه و تبعیض را در خود راه نداده در مقابل دیگران قوت و توانائی فوق العاده داشته باشند و هم برای رفاهیت دنیوی شان در جستجوی وسائل مادی شوند تا بتوانند که با اساس آن زندگی شرافتمندانه و صیانت نفس و حفظ کشور و زیست با همی را تکمیل نمایند این دین مقدس اسلام چنانکه از ارشاد ایش هویداست نه آنقدر انقیاد را شرط میکند که مسلمان اکثر اوقات خود را در انزو و خلوت بسر برده و از لذائذ و نعمت های بیکران که خداوند برایش در حیات دنیوی ارزانی فرموده است استفاده نکند و نه آنقدر آزاد باشد که هر چه دلش بخواهد و خواهشات نفسانی او تقاضا کند به تکمیل آن کمر بندد بلکه در جمیع امور راه اعتدال پیش بگیرد و خداوند میفرماید که «قل من حرم زینة الله التي اخرج لعباده والطيبات من الرزق» بگواهی محمد کسیت که زینت خداوند را که به بندگان خود بمیان آورده است و رزق پا کیزه را حرام ساخته است. و در محل دیگر دستور میدهد که خلاصه اسلام نجات دادن افراد را از فقر و فاقه گی، و صیانت آن از خوف تعرض غیر، و علاج امراض روحی و جسمی و رهانیدن از تهلکه جهالت و دلالت بشا هراه دانش و سعادت و رسانیدن حق به حقدار جلو گیری از شر و فساد و غیره مکارم اخلاقی و حیاتی را وظیفه اجتماع و انموده است بلی میباید که دین اسلام و طایفی بر افراد الزام نماید زیرا افراد است که اجتماع را تشکیل و به پیشرفت و انتشار این دین مقدس آسمانی رول مهمی را بازی میکند و در قسمت اثبات و مساوات حقوق به شاه و گدا ترجیح قائل نشده است و فرموده است که «یسعی بنمتهم ادناهم» و بروی این مفکوره باید اجتماع نیز حقی در قسمت افراد داشته باشد و باین اساس افراد در يك عمل اگر فائده و روحیه اجتماعی را نیز در نظر داشته باشد و از كرمك ها بر اجتماع هیچ نوع مخالفت ننموده بلکه به آن اعانت نماید و از مظالم که باعث فساد اجتماعی میشده باشد جلو گیری بعمل آرد و مراعات حقوق همسایه

در درجه اول قرار میگیرد چه حضرت رسول صلی الله علیه وسلم در این مورد تأکید بسزائی نموده و فرموده است «والله لا یؤمن والله لا یؤمن و الله لا یؤمن من بات شعبان و جاره جائع» و حضرت رسول «س» به اسم جلاله قسم یاد میکند که بخدا قسم است مؤمن کامل نمیشود و بخدا کامل نمیشود کسیکه سر بخواب رود و همسایه اش گرسنه باشد.

و همچنان آنحضرت صلی الله علیه وسلم بار بار مسلمان را برادر مسلمان و مسلمین را مانند جسد واحد خوانده اند.

یعنی حیات اجتماعی و حیات فردی باید ترجیح داده شود و در مقابل فائده شخصی و فردی حقوق اجتماع پایمال نگردد بل باید مفکوره ثابت باشد که افراد و اجتماع يك هدف دارند که در کومک و زهد و نیکوکاری ها خطا سیر و احد را تعقیب می نمایند چنانچه خداوند میفرماید که «وتعاونو علی البر والتقوی و لا تعاونوا علی الاثم و العدوان» به نیکی و تقوی معا و نت کنید و به گناه و دشمنی معاونت نکنید و حدیث شریف بتأیید آن چنین می فرماید «مثل المومنین فی توادهم و تراحمهم و تعاطفهم کمثل الجسد الواحد اذا اشتکی منه عضو تداعت له سائر الجسد بالسهر و الحمی» یعنی ایمان داران در دوستی و رحم و عطوفت میان همدیگر مانند یک جسد واحداند که اگر عضوی از آن جسد بدد آید سائر جسد را نا آرام می سازد.

نظام اسلام در قسمت حل مشکلات فردی و اجتماعی سیستم خشک و عاری از مصالح اجتماعی و فردی را شعار خود نساخته است و چنین ننموده است که برای حل تنهایك مشکله قانونی را وضع و تنها بآن اقتصار نموده و در قسمت حل مشکل دیگر مجبور بطرح قانونی دیگری شده باشد و به مقتضای عصور مختلفه سازگار نباشد نه خیر این زعم و گمان است که در حق اسلام بعمل آمده است بر عکس. در حالیکه نظام اسلام در وضع قانون مبادی عام را ر عایه کرده است و اساس ریخته است که در آن مصالح اجتماع مضمر بوده و خواہشات هر عصر را ملحوظ

داشته است و احکام اسلام طوری تنظیم شده است که بتواند هر گونه مشکلی را در هر جا و هر عصر عادلانه حل و فصل نماید و مقتضیات عصر و محیط همیشه در نظر اسلام ارزش داشته مثال آتی این گفته را توضیح میکند .

حضرت عمر (رض) درباره دزد و صاحب مال چنین کار روا بی نمودند در عصر گرسنگی سارق را حکم بقطع یدنداده بل صاحب مال را تهدید کرد و بحفظ مالش ملتفت ساخت، روایت است که خادمی مال با دارش را بسرقت برد چون قضیه شان به قضاوت حضرت عمر (رض) کشید و آنحضرت (رض) در بدل قطع ید سارق (خادم) صاحب مال (با دار) را تهدید نمود که چرا بحفاظت مال خود دقت نکردی و فرمودند که (لانه لم یعطه مایکفیه) یعنی چیزی بخادم نداده است که او را کفایت کند فرمودند که اگر بار دیگر این خادم بدزدی دست برد ترا قطع خواهم کرد -

نظر به تحقیقات علمی دانشوران برای سد باب دزدی دو طریق مو جود است طریقه اول مهیا ساختن اسباب معیشت شخص گرسنه است چه یکی از عوامل بزرگی دزدی گرسنگی است در صورت که دزد شخص غنی و یا آنقدر قوت داشته باشد که در آن بطور متوسط امر ارحیات بتواند گاهی بعمل شنیع دزدی دست نمیرد راه دیگر برای سد این باب توبیخ و تهدید شدن صاحب مال است بحفاظت و نگرانی آن بمالش ، و به تطبیق این امر مهم در بین ائمه مسلمین اختلافاتی هم روی داده است و این بود مختصر کیفیت پیدایش دین و حل مشکلات آن در عصور مختلفه و نیز تذکر باید داد که در نظام دین اسلام قوانین آن کماحقه با وصف مذکور تطبیق نگردد طبیعی است که انتظار مردم را بآنصوب جلب نتوانسته و به هدف نمیرسد و لذا گفته میتوانیم هر مرام خواه دینی باشد و یا سیاسی و یا اجتماعی برمقتن و قانون لازم است که به اوصاف ستوده مذکور خود را بیا راید و هم قانون گذار قوانین وضعی اش را براعتراض و خرافات بنانه نموده بلکه ادعای خود را در میزان عقل سنجش نموده و در چوکات استدلال مستوی گرداند و بعداً به پیشگاه مردم عرضه دارد درین صورت در قبول نمودن دعوت آن شبهه باقی نمیماند

د ثقافت فلسفی تحلیل

ثقافت څه شی دی ؟

په انسانانو کې ځینې متفاوت خواص موجود دي چې له یوه نسل نه بل نسل ته د بیالوژیکي عواملو په واسطه انتقال مومي . دا خواص فزیکي شکل لري لکه د پوټکي رنګ؟ د پوزي ، شکل ، دوښتو رنګ اوسا ختمان نور جسمي خواص چې مجموعه نژاد تشکیلوي . نو نژاد د بیالوژیکي وراثت نتیجه ده خود دوی په مینځ کې ځینې تفاوتونه وجود لري چې په بیالوژیکي وراثت پورې ارتباط نلري لکه د بیا لوټي او اجتماعي محیط او د جامعي د معنوي تاثیر نتیجه وي . دا بشري خواص د انسان په افکارو، ایدیال، عقاید، هنرو، اسباب، بدیعی اشیا، د تفکر طرز، عادات او هغو محیطو ستوپورې متعلق وي چې په انسان په کې تولد شوی وي او ژوند په کې کوي د دغو افکارو، ایدیالو، عقاید، هنرو، اسباب، بدیعی اشیا، د تفکر طرز، عادات او، نور مجموعي او یا کلي ساختمان ته ثقافت ویل، کیمز یا په بل عبارت ثقافت یوه غامضه کلیه ده چې هر معلومات، عقیده، ارت، اخلاق، قانون، عادات او نور هغو استعداد پورې ومشموله ده چې په انسان کې د یوې جامعي د عضوی په حیث کشوی . پدغه طرز باندې چې افراد ژوند کوي، لوبې کوي، کسی وای، قهر، مانا نوته عبارت کوي، موزیک غږوي، خپل کچینان روزي، فامیلی تشکیلات،

ټولایقان واذعان مردم را بیشتر جلب نموده و بزود ترین وقت به هدف میرسد البته وضاحت مبادی و پایداری در قوانین و محو نمودن فساد اجتماعی و اخلاقی جلوگیری اشرار و غیره نیز به پایه دلیل و برهان استوار است و قوت و سلطه ذاتی نیز سهم دارد و این اساسات به متانت قوانین و حسن داعی دعوت رول مهمی را بازی نموده و قلوب مردم را بخود جلب نموده میتواند و قوانین آن تا ابد پایدار و نظام عالم برقرار مانده و از رهبر آن همیشه نامبرده میشود . والسلام .

دحمل و نقل او مخابراتو وضعیت او په داسې نورو ډیرو کیفیتو باندې د انسان ثقافت مشتمل دی. نو ثقافت د انسان د ماحول هغه برخه ده چې خپله یې جوړه کړې وی د ثقافت افاده باید د ټولنې یا جامعي له مفهوم څخه تمیز شي. ځکه جامعه د افرادو هغه منظم گروپ دی چې ځان په شخص ډول تصور کوي. د افرادو محض جمع کیدل جامعه نه جوړوي. په جامعه کې باید افراد ځینی شيان مشترک ولري. څرنگه چې دغه مشترک شيان د ثقافت یو جز وي نو ویلای شو چې په ثقافت جامعه او یې جامعي ثقافت وجود نلري خو سره له دې دواړه یوشی نه دی: یوه جامعه له خلکو مرکه ده او یو ثقافت مشتمل په هغو شيانو دی چې د تاریخ په څیر ځی خلک یې باید زده کړي، د عمل پیل وکړي، عقیده پری ولري، تقدیر یې کړي او ترې محظوظ شي. نو هڅوب (ثقافت) له یوې جامعي نه بل ته او په یوه جامعه کې له یوه وخت نه بل وخت ته فرق لري. که له یوې غربی جامعي یو طفل د تولد په وخت کې شرقی ټولنی ته راوړو کله چې لوی شي. نو په پوره ډول به د شرقی ټولنی ثقافت تر تاثیر لاندې وي. او که شرقی محیط ته یو کچنی په غربی محیط کې وروزل شي پور غربی ثقافت به کسب کړي. نو ویلی شو چې دیو فرد شخصیت د تشکیل بنسټ د هغه ثقافت په واسطه صورت مومي چې هغه کې زیږیږي او تربیه مومي.

د ثقافت ترکیب

یو ثقافت له مختلفو اړخو تحلیل کیدای شي چې د هغه شې هدف پوری ارتباط لري چې دا تحلیل د هغه په مقصد صورت مومي. که ثقافت د ښوونې او روزنې له نظره تحلیل کړو. نو د ثقافت دغه لاندې درې ګوني عناصر به په لاندې درې برخو ویشو.

لمړی هغه عناصر وي چې د ولس د لوړو تر منځ په عمومي ډول ویشل شوي. مثلاً دیوې جامعي افراد به یوشان ډوډی خوري، یو طرز کالۍ به اغو ندي، په عین ژبه به خبرې کوي، یو بل ته به په یوشان احترام کوي، له کچنیانو به دیوشان اطاعت او احترام انتظار لري، یو رنگ مذهبي مراسم به لري، یو خپل سیاسي شعور به روزي

اویوشان ادبی مراسم به اجرا کوی ټول دغسی شیان چه دجامعی داعضاؤ لهخوا په عمومی ډول قبول شوی وی عمومیات (umInersals) یاد یزی . او باید په نظرئی ولرو چه داډول عمومیات دیوې مخصوصی جامعی له پاره وی . نو ثقافت له یوې جامعی نه نظر بل ته تغیر لری . او هم امکان لری چه هغه عمومیات چه په یوې ټولنه کی موجود وی بنایې چه قطعاً په بلی ټولنه کی و نه لیدل شی . دوهم دثقافت هغه ډول عناصر دی چه دلویانو په یو محدود شمیر او یا یوې معینه حصه کی موجود وی . په هرې جامعه کی ځینی شیان شته چه محض یوه برخه خلک پرې پوهیږي او یائی اجرا کولای شی دغه عناصر یا دغه شیان خصوصیات (Specialties) یاد یزی . چه اصلاً پر مسلکی احتیاجاتو او تخنیکي معلومات او هنرو باندی مستعمل وی . په ځینی فعالیتو کی بنځی مهارت لری او په ځینی نورو کارو کی سړی مناسب وی . په یوې جامعه کی سړی د ځمکی د کشت په واسطه دژوند ضروریات برابر وی په بله کسی د څارو یود ساتنی په ذریعه . په صنعتی جامعو کی کار ډیر پرمخ تلل دغه خصوصیات دثقافت نسبتاً ډیر عناصر احتوا کوی . علاوه پردی چه خصوصیات دمسلکی او حرفوی ماهیت لری ځینی شیان شته چه په یوه جامعه کی د خلکو له اجتماعی موقفو سره تغیر مومی . مثلاً په ځینو جامعو کی په لوړو طبقو کښی شاید داسی اخلاق او داسی دتفکر طرز پیداشی چه په ښکته طبقو کی ئی اثرهم وجود ونلری .

دریم داچه ځینی ثقافتی عناصر شته چه نه په عمومیاتو اونه په خصوصیاتو پوری ارتباط لری دغه عناصر دخصوصیاتو په شان دجامعی دغړیو په مینځ کی نه دی توزیع شوی . او برخلاف دخصوصیاتو دجامعی دکوم مسلکی گروپ او یا دبل گروپ مشخص کوم غړی په کی شریک ندی دغه عناصر دتفکر په طرز او عمل کولو چه له هغو مفکورو او تمرینو مشق شوی وی چه په عمومی ډول قبول والی څخه لری وی مشتمل دی . مثلاً دتدریس یوه نوی لار ، یا دډوډی دتیارولو یوه نوی طریقه

یاد صابون جوړ و لونی طرز او یاد کوم بل شی د کولو کوم نوی اصول به محدودو اشخاصو په واسطه قبول شوی وی . دغه شان ثقافتی عناصر متو بات لبل کیزی متناوبات د حصول ټولی هغه لاری احتوا کوی چه په عمومی ډل نوی قبول شوی یا په بل عبارت متناوبات هغه ثقافتی عناصر اړائو کوی چه دهغو په شا وخوا کی هر فرد خپل انتخاب ا ز میلی شی . په یوه ثقافت کی به متناوبات د اختراع او یا د کوم ثقافت د تشته په واسطه مینځ ته رایشی . هغه ثقافت چه د ډیری مودی له پاره څه ناڅه ثابت پاتیکیزی نسبتاً لږ متناوبات لری . متناوبات د ثقافت د تنمیی او پر اختیار ساحه برا بروی کله چه د عمل نوی لاری یو ثقافت ته دا خلیزی او قبولی ته رسیزی نود عمومیاتو او یا خصوصیاتو په واسطه جذبیزی .

د ثقافتی موضوع تحلیل :

مونږ وایو چه دانسان ځینی مشخصات لکه ، د پوټکی رنگ او نور جسمی جوړښت مو روشی شکل لری . زمونږ مقصد دادی چه دا مشخصات له والدینو څخه د نطفی په واسطه اولاد ته انتقال مومی . چه پخوا له زیږیدونه دهغه د جسم او بدن په څیر جوړ شوی . خو هر شخص بوبل ډول وراثت هم لری چه دی په کی زیږیدلی . دغه وراثت د عمل او تفکر په هغو طریقو مشتمل دی چه دهغه اولیاء او د مریوط گروپ نور اعضا په کی اشتراک لری طریقی چه دوی یې باید زده کړی ، هغه لاری چه هر طفل یې د پوهنی له لاری حاصلولای شی . دغو مشترکو او مخاېره شوو طریقو ته ثقافت ویل کیزی . چه دغه طریقی دانسان ثقافتی وراثت تشکیلوي . نو په دی اساس ثقافت ډیر اړخونه لری چه په جلا جلا ډول د هرې جنبې مطالعه ئی ډیر مشکلات او حتی نا ممکن وضعیت ایجادوی . نودغی ثقافتی محتویات په تصنیفی ډول مطالعه کوؤ .

ثقافت او ثقافتی اشیا : مونږ وایو چه ثقافت په مخاېرویی صورت انتقال مومی . نو ویلای شو چه د ثقافت موضوع او محتویات ټول غیر مادی شیان دی لکه افکار ، علم ، هنر ، رمزونه ، نمونی ، انظار او داسی نور چه د مشاهدی او د لمس وړ شیان نه دی . په دی حال کی ځینی سامان اولوازمه ماشینونه ځنی او نور شیان چه انسان خپله جوړ کړی

نظر جلبوی دلتہ ہغہ علم، ہنرونہ اوتخنیکونہ چہ ددعو شیانو جوہرولو اوپہ کار اچولو
لہ پارہ استعمالیزی دثقافت برخی دی . دغہ شیان خپلہ ثقافت نہ دی . بلکه دثقلت شیان
ورتنہ وایی .

ثقافت پدہ واقعی ډول مرکب دی له : (۱) دشیانو دجوہرولو تخنیک (لکه دیوپلہد
اعمارفن ، دیو کتاب چاپول . دحيوانی نسل اصلاح دمعدن کار او داسی نور) او (۲)
دشیانو بښه استعمال او اجتماعی گټوپہ مقصد دہغو ادارہ کول . شیان محض دثقافت
محصول دی ثقافتی شیان ہغہ طبیعی شیان ہم احتوا کوی چہ معینی او مخصوصی معناوی
لری لکه مقدس حیونہ ، سیندونه غرونہ یا کورنی حیوانان اونباتات .

ذهنیتونہ :- دبشراو نژاد پیژندنہ لہ علومو خخہ استحصالیزی چہ دژوندانہ لمپی
مقصد ژوند کول دی - انسان دژوندانہ پہ لمپی مرحلہ کبسی پہ عمل باندی شروع کوی
نہ پہ فکر باندی . اوپہ ہر لحظہ کی داسی احتیاجات پیدا کیزی چہ باید مرفوع شی
نواحتیاج دژوندانہ لمپی تجربہ دہ . انسان چہ لہ خپل حیوانی اصل خخہ حینی غرایز
پہ میراث اخستی لمپی میراث ئی دادی چہ خپل احتیاجات لری کری . تنازع للبقا پہ
انفرادی تو گہ نہ بلکه پہ گروپ کی دوام لری چہ بالا خرہ ډول دعین مقصد لپارہ یوہ
لار تہا کی . اودغلاری اجتماعی خویونہ او حادثی منخ تہ راوپی پہ دی ډول غرایز او
فراستہم انکشاف مومی اود ذهنیتونہ ہم بروز کوی چہ نوی نسلی دغنوی تقلید او
سلطی او قدرت پہ واسطہ زدہ کوی . دغہ ذهنیتونہ د ډولولہ پارہ دژوندانہ احتیاجات
برابروی . چہ پتولنہ کی متحد الشکل اوعومی ، مسلط او غیر متحول وی . چہ وخت
تیریزی ذهنیتونہ لا ډیر مطلق مثبت او مسلط گرخی . ددی سوال پہ خواب کی چہ ولی
خلک پہ معین وخت کی پہ معین ډول عمل کوی ابتدائی خلک داسی خواب وایی چہ
ددوی نیکو داسی کریؤ .

دہغہ عمل پدہ واسطہ چہ ذهنیت منخ تہ راخی دوہو اعمالو ډیر تکرار اود ډیر و خلکو
لہ خوا کله چہ عین مسئلہ سرہ مخامخ شی پہ یوشان عمل کول وی چہ لمپی موجب بی
دلچسپی دہ . چہ پدہ فرد کی عادت او پتولنہ کی خوی پیدا کوی . نوپدی صورت یوہ

اجتماعی قوه تری جوړېږي . اودا هم باید په نظر کې ولرو چه هر هغه لمړی عمل چه د احتیاج په مقابل کې تسکین او قناعت حاصلوی بیله فوری تسکین او قناعت څخه بل څه نه غواړي چه مکرر احتیاجات د فرد له پاره اعتیاد او د گروپ له پاره خوی تولیدوی چه دغه نتیجې هېڅکله شعوری او قبلی مرتب صورت نلري . نو ویلي شو چه ذهنتونه د انساني عزم او ارادی محصول ندی . بلکه د طبیعي قوه محصول دی دا چه انسان په غیر شعوری څیر په عمل کې راوستلی . یاد حیوانا تو غریز وی لاری دی چه له تجربو مینځ ته راغلی اویوې دلچسپې ته په یو اعظمی توافق په څیر رسیدلی ، اود عنعنې په شکل ئی انتقال موندلی اویله دې چه معقول انعکاس اویا مقصدو لری داسی تغیر هم مومی چه نوی وضعیت سره توافق وکړي له دې څخه دا څرگندېږي چه د انسان ټول ژوند په ټول عمر اود ثقافت ټولو مرحلو کې دهغو ذهنتیو په واسطه کنترولېږي چه د نژاد له ډیر پخوانی موجودیت څخه ئی دی خوا انتقال موندلی . ذهنتیو نه چه د احتیاجاتو د لری کولو لاری دی اویا ډیر موفق شوی نولږ یا ډیر خطا وalm (درد) ئی پیدا کړي . چه دغه مقدار له مقصد سره دهغو ، د توافق په اندازه وی . که په غیر مکمل صورت ئی توافق کړي وی نوالم اود درد پیدا کوی چه ښی زده کړی خواته سوق ورکوي . نو ذهنتیو نه که غایو سره دوسایلو د ښه توافق په لوریو اصلاحی فشار دی تر هغه حده چه توافق دومره نامکمل وی چه درد اوالم ایجادوی او هم یوبل سره یو تعاونی اود ښه والی فشار دی .

اخلاق او معنویات :- کله چه د حقیقت اوز ښتیا عناصر درفاه عامه د اصولو او تعلیمو په حیثیت پراختیاو مومی ذهنتونه او روایات هم بلی مرحلی ته پور ته کیږي او پر انسانانو او جامعی باندی خپل تعمیری نفوذ ته بسط ورکوي چه په دغه وخت کې معنویات بلل کیږي . نومعنویات هغه ذهنتونه دی چه د جامعی درفاه اوبسیکنې له پاره فلسفی او اخلاقی عمومیت پیدا کړي . معنویات مونږ ته له پخوا راپاتی دی . هر فردز مونږ په معنویاتو کسی داسی زبیدلی لکه چه په اتموسفیر کې زبیدلی وی . او داسی تاثیر پری لری او پری معتقد وی لکه چه کچنی نوی

هوآنتنس کوی اوتخلیل اوانتقاده یی متوجه وی . هر فرد د معنویاتو پوره تاثیر لاندی وی اودهغو په واسطه جوړ شوی وی . بنایي اعتراض وشي چه مونږ په خپلو ټولو عنعناتو اعتراض کوو او ټول یی په دې علت نه قبلوو چه له پخوا را پاتېدی که مونږ یو کیفیت فرض کړو چه کاملاً اویا نسبتاً مکمل ډول د معنویاتو تاثیر ولری . نو به وینو چه حالت داسی ندی . مونږ د شتمنی او نکاح په هکله بحث کوو او میراث تر مقایسې لاندی نیسو خو هیڅکله نشو کولای چه تغیر په کی راولو شتمنی او میراث زموږ له معنویاتو څخه دی . هیڅ شی تغیر په کی نشی راوستلی مگر دا چه په معنویاتو کی غیر شعوری اویا کوم انقلابی تغیر راشی . دین په ابتدا کی یو له معنویاتو څخه وه . او اوس د یوې جامعې مو سسی شکل لری او په ځینو ځایو کی یی بیرته د معنویاتو شکل نیو لی ځکه په دغو ځایو کی هغه قوانین چه ددی عقاید د تقویې له پاره یی مجازاتی رول در لودله منیځه تللی او هر سړی څرنگه چه د دین په حق کی وغواړی فکر او عمل کولای شی . نو دابنه کار نه دی چه دین باندې تعرض وشي . که مونږ وغواړو چه د معنویاتو قضاوت پرې وکړو . مونږ معنویات په داسی غیر شعوری ډول زده کوو لکه چه گر ځیدل خوږل او تنفس کول زده کوو خلک نه پوهیږی چه څنګه یی گر ځیدل او خوږل زده کړل همدارنگه د معنویاتو په باره کی نه پوهیږی چه دغه معنویات ولی دغه ډول دی د معنویاتو په باره کی قضاوت دادی چه کله چه زموږ شعور را وینس شی او ژوندانه ته نظر وکړو معنویات د داسی حقایقو په شان وینو چه مونږ یی په عنعناتو خویوا اوعادا تو کی ساتلی یو . معنویات په دې پوری ارتباط نلری چه به باید وی ، څه امکان لری چه وی ، یا کله څه به بلکه هغه شی دی چه دی په یوه جامعه کی هر گروپ او هر ټولګی خپل ځان له معنویات او اخلاق لری ځینی کسان شاید دا خلاقه نظره خو ټولو لگیو پوری ارتباط ولری . ځینی معنویات او اخلاق شاید په څو ټولنو پوری ارتباط ولری . اخلاق له یوه ټولګی نه بل ټولګی ته انتقال هم مومی .

(نورینا)

آینه عبرت

برگ زردی را که میبینی بر نگ زعفران
 تو بچشم کم مینش مطلع دیوان بخوان
 اشک بلبل بود دائم در قماش دانش
 حالیا گردیده عریان تامسمی شد خزان
 سروطنا زیکه بود جوش بهار آغا و
 دید مش افتاده بود در زیر پای رهروان
 عالمی نوشیده اند آبی و زاینجا رفته اند
 تو مشو غافل از آن گرداب حیرت پیشه گان
 کوهمان جوش بهار و جلوه گل در چمن
 کوهمان شور و نوای بلبلان نغمه خوان
 خضر دامانیکه بود محو تماشا یش بهار
 از فسون دهر دربر کرده رخت زعفران
 نقش رنگینی که می بینی بهر تو مار گل
 سحر تعویذ جنون و دفتر عبرت بخوان
 صحن گلشن، کوه و صحرا داشت و دامان، باغ و راغ
 زرد گشته از تحیر همچو رنگ عاشقان
 منعما غافل مشو بر هستی جاه و چشم
 که اعتباری نیست در دستگاه نیرنگ جهان
 بگذرد از گلزار و طرف لانه بلبل نگر
 چیست جز مشت خسی ازوی بکنج آشیان
 هر بهاری را خزان رنگ آخردر پی است
 پند گیر از گردش ایام و نیرنگ جهان
 سر بسر سامان حیرت کار دنیا بوده است
 گرتوانی محوشو «کیوان» توهم آینه سان

گوشه از مسجد جامع هرات